

Analýza strachu u študentov humanitných oborov

Zuzana Zajíčková

Bakalárska práca
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana ZAJÍČKOVÁ**
Osobní číslo: **H10734**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Analýza strachu u studentů humanitních oborů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti problematiky strachu vysokoškolských studentů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

RIEMANN, Fritz. Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3673-451.

PROKOPIUS, Václav a Václav ŠULISTA. Tvořivá síla strachu. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-807-2549-825.

VYMĚTAL, Jan. Speciální psychoterapie: (úzkost a strach). Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2000. ISBN 80-861-2315-4.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.5 2013

..... Kuxama Zajickova'

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Práca pojednáva o otázke strachu samostatne, no taktiež aj o jeho súvislosti s ľudskými hodnotami a je rozdelená do dvoch častí. V prvej, teoretickej časti je zoznámenie s charakteristikou pojmov ako emócie, strach či hodnota. Druhá časť obsahuje výskum, ktorý sa zaoberá otázkou rebríčkov strachov u študentov rôznych ročníkov a ich vzájomnú zhodu, resp. nezhodu a súvislosti strachu a ľudských hodnôt.

Kľúčové slová: emócie, strach, hodnota

ABSTRACT

This bachelor thesis discusses about issue of fear, but also about relation to human worth and it is divided into two parts. In first, theoretical part is getting to know the characteristics of concepts as emotions, fear and human worth. The second part includes research, which refers about charts of fears in case of students on different grade and their mutual conformity, respectively nonconformity and connection of fear and human worth.

Keywords: emotions, fear, human worth

Motto: „K odvahe núti ma strach“

Publius Ovidius Naso

Pod'akovanie:

Na tomto mieste by som chcela poďakovať vedúcej bakalárskej práce Mgr. Eve Machů, Ph.D. za odborné vedenie, cenné rady a podporu pri tvorbe tejto práce. Bola ku mne vždy ústretová a ochotná mi pomôcť.

Ďalej by som chcela veľmi poďakovať, všetkým respondentom, ktorí boli takí ochotní a pomohli mi s výskumom tým, že vyplnili môj dotazník.

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej/diplomovej práce a verzia elektronická nahraná so IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČASŤ	10
1 EMÓCIE	11
1.1 TYPOLÓGIA EMÓCIÍ	12
1.2 FUNKCIE EMÓCIÍ.....	14
1.3 PREJAVY EMÓCIÍ	15
2 STRACH	16
2.1 FORMY STRACHU A SÚVISIACE ŠTRUKTÚRY OSOBNOSTÍ.....	17
2.2 ÚROVNE STRACHU.....	19
2.3 PREJAVY STRACHU	21
3 HODNOTY	22
3.1 TYPOLÓGIA HODNÔT	23
3.2 FUNKCIE HODNÔT.....	25
3.3 FAKTORY OVPLYVNĽUJÚCE UTVÁRANIE LUDSKÝCH HODNÔT	26
II PRAKTICKÁ ČASŤ	28
4 VLASTNÝ VÝSKUM	29
4.1 VÝSKUMNÝ PROBLÉM	29
4.2 VÝSKUMNÉ CIELE.....	30
4.3 FORMULÁCIA HYPOTÉZ	30
4.4 VÝSKUMNÝ SÚBOR A SPÔSOB JEHO VÝBERU	30
4.5 VÝSKUMNÁ METÓDA.....	32
5 VYHODNOTENIE A INTERPRETÁCIA VÝSKUMU	33
5.1 KOLÁČ STRACHOV – ZHODA STRACHOV U ŠTUDENTOV JEDNOTLIVÝCH ROČNÍKOV	33
5.2 DOTAZNÍK – STUPNICA – SÚVISLOSŤ STRACHOV S HODNOTAMI	39
5.3 DOTAZNÍK – ŠKÁLA.....	44
5.4 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV VÝSKUMU.....	46
ZÁVER	48
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	49
ZOZNAM OBRÁZKOV	51
ZOZNAM TABULIEK	52
ZOZNAM PRÍLOH	53

ÚVOD

Problematika strachu je sa nás všetkých týka už od nepamäti. V priebehu storočí sa však poňatie strachu ako takého, radikálne zmenilo. Predtým sa ľudia báli búrky, v dnešnej dobe nás ovláda strach z terorizmu. S nástupom modernej doby prichádzajú nové formy strachu a zasahujú jedinca v rôznych podobách a s rôznou intenzitou. Na základe individuálne zostaveného rebríčka hodnôt, ktoré nemusí korešpondovať s hodnotami spoločnosti, v ktorej žijú, je jedinec náchylný k rozličným podobám strachu a prisudzuje mu odlišnú dôležitosť. Strach o vlastný život, o rodinu, o budúcnosť či zdanlivo triviálny strach z pavúkov môže jedinca ovplyvňovať v jeho každodenných činnostiach i životných rozhodnutiach.

Podnetom pre spracovanie bakalárskej práce bola osobná sebareflexia z pohľadu študentky Sociálnej pedagogiky, ktorá sa tiež stretáva s vyššie spomenutou emóciou - strachom. Či už sa jedná o strach zo straty zdravia alebo výkonu budúceho povolania v sociálnej oblasti. Ďalším dôvodom pre vytvorenie tejto práce bol aj vyššie spomínaný Ovídiiov citát, ktorý predstavuje strach v úlohe motivátora, pomáhajúceho orientovať sa v stále premenlivom okolí. V neposlednom rade bolo zaujímavým podnetom tiež upozornenie na problematiku strachu a zoznámenie sa s názorom študijných kolegov.

Predkladaná práca analyzuje strach u študentov humanitných odborov a hľadá súvislosti medzi ich strachmi a rebríčkami hodnôt, ktoré si v priebehu svojho života vytvorili. Zaujíma nás, aký je rebríček strachov u študentov v jednotlivých ročníkoch štúdia a z čoho pozostáva. Výsledky výskumu budú využité pre účely tejto bakalárskej práce a môžu tiež slúžiť ako podklad pre otvorenie témy strachu na vysokých školách s humanitnými odbormi.

Keďže strach je jednou z našich najsilnejších a asi najmenej ovládateľných z emócií, teoretická časť práce uvádza čitateľa najprv práve do tejto problematiky. Potom plynulo prechádza k tematike strachu, kde píšeme či už o formách strachu, jeho úrovniach alebo o jeho prejavoch. No a nakoľko v praktickej časti venujeme dosť veľkú pozornosť hodnotám, a ich súvislosti so strachom tak jednou z našich kapitol spadajúcej do teoretickej časti, je kapitola o hodnotách. V druhej, praktickej časti práce budeme zisťovať typy strachov, kedy berieme do úvahy v akom ročníku sa študent nachádza. V neposlednom rade, ako sme už spomenuli, sa budeme snažiť nájsť súvislosti medzi strachom respondentov a ich rebríčkom hodnôt.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 EMÓCIE

Emócie sú dôležitou zložkou ľudskej psychiky. Pomáhajú nám reagovať na prostredie, podnecujú nás, aby sme niečo urobili, alebo naopak sa niečoho zdržali.

Hoci je štúdium ľudských emócií dôležitou oblasťou záujmu, snaha o definíciu emócií je obklopená skepsou. Odpovedať na otázku, čo sú to emócie, jednoduchou definíciou je nemožné. Emócie sú komplexné javy, ktoré sú charakteristické svojou citlivosťou a premenlivosťou. Sú to veľmi subjektívne a prchavé javy a prístup k nim je závislý na kultúre i historickom kontexte. Každý jedinec reaguje na určité podnety odlišne. Rovnaká situácia môže vyvolať u dvoch jedincov úplne odlišné emócie. Takisto sa môže stať, že v jednej situácii môže byť daná emócie vzbudená a v inej rovnako typickej situácii nie. (Czako, Seemannová, Bratská, 1982, s.16)

Ak sa zameriame na to, čo majú všetky čiastkové emócie spoločné, ponúka sa nám definícia od Plutchika (1984, cit. podľa Stuchlíková, 2002, s. 217), ktorá tvrdí, že *emócia je odvodená zložitá sekvencia reakcií na podnet a zahŕňa kognitívne hodnotenie, subjektívne zmeny, autonómnou aj neurálnu aktiváciu, impulzy na rokovanie a správanie v takej podobe, ktoré majú vplyv na podnet, ktorý vzbudil túto zložitú sekvenciu*. Táto definícia sa nám javí ako príliš zložitá, avšak na druhej strane nie príliš vypovedajúca a dostačujúca.

Dôležitým zdrojom emócií je objektívna realita, ktorá existuje nezávisle od vedomia a ktorá je výrazom subjektívneho vzťahu človeka a výsledkom jej pôsobenia sú emócie. Do tejto objektívnej reality patrí celý vnútorný aj vonkajší svet človeka, vlastnosti jeho osobnosti i výsledky jeho činností. (Czako, Seemannová, Bratská, 1982, s.16)

Podľa L.V Blagonadežinovej (1961, cit. podľa Czako, Seemanová, Bratská, 1982, s. 279) *emócie a city sú prežívaním primeranosti a neprimeranosti predmetov a javov skutočností k potrebám ľudí a požiadavkám spoločnosti*.

Za najlepšie pochopiteľný a pre účely našej bakalárskej práce najvhodnejší opis emócií považujeme definíciu z knihy Sociálna psychológia od Milesa Hewstona a Wolfganga Stroebeho (2006, s.190) Emócie (Emotion): *Pôvodne používané synonymum k termínu pocit, v modernom poňatí ide o hypotetický konštrukt označujúci proces reakcie organizmu na významné udalosti. Uvádzajú sa nasledujúce zložky emócií: fyziologické nabudenie, motorické prejavy, rokovania a subjektívny zážitok*.

Táto definícia je nie len výstižná, ale myslíme si, že by jej mohol porozumieť aj laik, ktorý sa v danej oblasti príliš neorientuje.

1.1 Typológia emócií

Emócie môžeme deliť podľa množstva kritérií. Pre rozsiahlosť delenia emócií, sme vybrali pre našu bakalársku prácu len také, ktoré považujeme, za najlepšie, najvýstižnejšie.

Prvé opisy emócií sa objavili už v staroveku. Už Aristoteles vo svojom diele „Nikomachova etika“, rozlišoval emocionálne javy ako **slasť**, **rozkoš**, **hnev** a **bôľ**. Z jeho záverov vyplýva, že splnená vôľa plodí slasť a rozkoš, nesplnená vôľa plodí

bôľ a hnev charakterizoval ako chcenie spojené s bolesťou. Aristoteles však v tej dobe ešte nepoužil termín emócie, ale afekty, v ktorých videl komplex, ktorý charakterizujú duševné prežívanie a telesné zmeny.

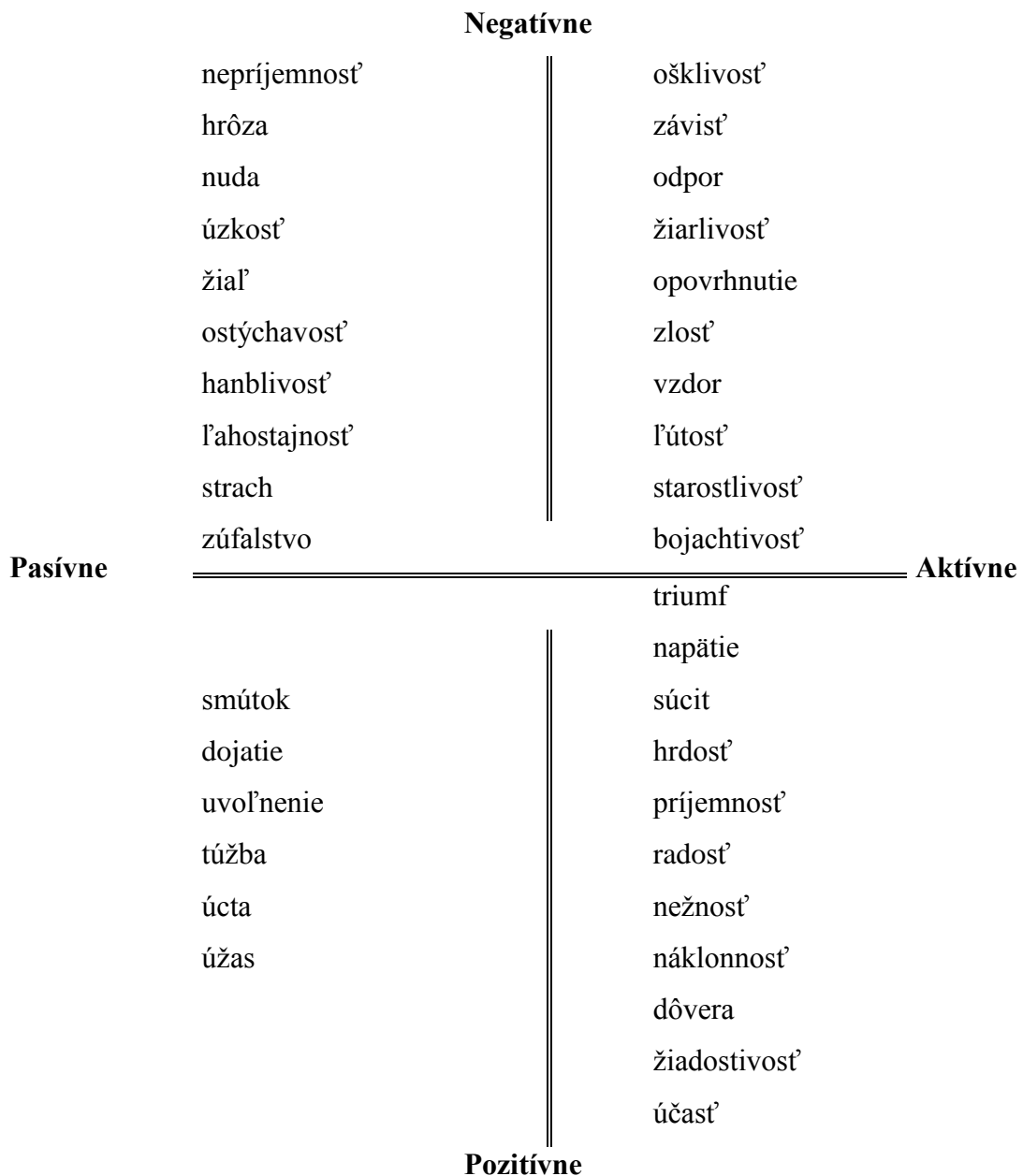
Emócie môžeme deliť napríklad podľa účinkov na činnosť. Jedná sa o také delenie, ktoré rozdeľuje emócie na tie, ktoré na našu činnosť vplyvajú pozitívne a na tie, ktoré na našu činnosť vplyvajú negatívne. Toto rozdelenie sa nám spája s menom I. Kanta, ktorý ako prvý použil delenie na emócie **sténické** – emócie mobilizujúce našu činnosť a na emócie **asténické** – emócie pôsobiace demobilizujúco, ktoré tlmia našu aktivitu.

T. Ribot rozlišoval 4 druhy tzv. čistých emócií. Patrili k nim: **prijemný stav**, **neprijemný stav**, **bezdôvodný strach** a **vzrušivosť**. Ich prejavy odvodil z piatich inštinktívnych emócií (strach, hnev, príchylnosť, sebacit a pohlavný inštinkt). Ribot pokladal za charakteristickú vlastnosť emócií ich schopnosť rozširovať sa vo vedomí, čím postihujú všetky duševné útvary a prestupujú správanie a konanie človeka.

W. Mc. Dougall rozpoznával tri skupiny emócií. **Primárne** – napr. strach, hnev, láska, ktoré odvodzoval od inštinktu sebazáchovy, agresívneho pudu a rodičovského inštinktu. **Sekundárne** – napr. opovrhnutie, zdesenie. Tieto emócie vznikajú dôsledkom aktivácie viacerých inštinktov. Opovrhnutie je zmesou sebaúcty, hnevu a hnusu. Zdesenie vzniká zmiešaním strachu a hnusu. **Odvedené** - dôvera, nádej, úzkosť, zúfalstvo. Vznikajú v priebehu nejakého inštinktívneho deja, vplyvom určitého vedomého hodnotenia a poznania situácie. Toto triedenie emócií je jednostranné a je kritizované a považované za špekulatívne zo strany psychológov.

Za naj výstižnejšie delenie považujeme kategorizáciu emócií od K. Jaspersa, ktorý rozdelil emócie podľa protikladných kvalít , **pozitívne – negatívne; pasívne – aktívne**, do štyroch kvadrantov. Zastúpenie jednotlivých emócií dokumentuje *Obrázok č.1*

Obrázok č.1 Jaspersovo delenie emócií

Ďalej môžeme emócie triediť podľa rýchlosti vzniku, sily a trvania. Podľa tohto druhu delenie emócie rozlišujeme na afekty, nálady a vášne. **Afekty** sa najčastejšie charakterizujú ako náhle vzniknuté, búrlivo prebiehajúce a pomerne krátkodobé emócie. Obsah afektu plne zaujme vedomie človeka, a to až do takej miery, že nedokáže ovládať svoje správanie.

Za najčastejšie afekty sú pokladané: hnev, strach, radosť, smútok, údiv, hnus, hanba. **Nálada** má síce menšiu intenzitu ako afekt, no je to zasa dlhodobejší emocionálny zážitok. Nálada ovplyvňuje činnosť, správanie človeka a to buď v kladnom zmysle alebo v zápornom. Poznáme nálady ako radostná, euforická, depresívna, anxiózna (ustrášená), optimistická, podráždená atď. **Vášeň** by sme mohli definovať ako mimoriadne silný, hlboký a dlho pretrvávajúci citový vzťah, ktorý determinuje zameranie myslenia a konania človeka. (Czako, Seemannová, Bratská, 1982, s.12 - 40)

1.2 Funkcie emócií

Evolúcia nás vybavila sadou emócií, ku ktorým prislúcha určitá reakcia. Tieto súbory reakcií majú vysokú pravdepodobnosť zvládnutia určitej prototypickej situácie, ktorá je významná pre našu pohodu a prežitie. Takéto dvojice prototypické situácie a emócie sú napr. strata - smútok, zisk - radosť, uspokojenie - spokojnosť, podvádzanie - hnev, nebezpečenstvo - strach apod. Tieto reakcie sú automatické. V dnešnom svete sa už nestretávame tak často so situáciami alebo hrozbami, s ktorými sa stretávali naši predchodcovia. S týmito hrozbami im pomohol vysporiadať sa práve systém rýchlych súborov emócií na danú situáciu. Dnes žijeme v relatívnej stabilite a je pre nás normálne nedávať silne najavo každej svojej emócie, reagujeme emocionálne iba v závažných situáciách. Vyvinul sa u nás teda určitý kontrolný systém, ktorým vyhodnocujeme prichádzajúce informáciu v podobe emócie. Izard (1993 cit. podľa Stuchlíková, 2002, s. 88-90) uvádza, že najzáhadnejšou kvalitou ľudských emócií je to, že môžu byť spustené ako udalosťami vonkajšími, tak aj udalosťami vnútornými, iba predstavovanými. Emočná regulácia sa prejavuje až v procese socializácie a následne sa stáva dôležitou v priebehu celého životného cyklu. Vzájomná interakcia vrodeneho systému prototypických situácií a emócií a emočná regulácia je kľúčovou definujúcou charakteristikou ľudských emócií. (Stuchlíková, 2002, s. 88-90)

Uviedli sme, že reakcia na určité emócie sú automatické avšak na druhú stranu tieto reakcie ani slepo nepostupujú podľa jednoduchého vzorca. Vzorec SR (stimulus-response) predstavuje priamu reakciu na vyvolávajúci podnet. Na miesto automatickej odpovede vznikajúce na báze inštinktov prichádza niekoľko potencionálnych reakcií. Organizmu si teda môže vybrať. Napriek tomu automatickosť pretrváva. (Scherer, 1984, cit. podľa Hewstone, Stroebe, 2001, s. 199)

1.3 Prejavy emócií

Teoreticky zaoberajúci sa emóciami ako takými sa zhodujú na tom, že na svete existuje nevysoký počet veľmi presne vymedzených, univerzálne platných emócií, ktoré majú špecifické vzorce fyziologických zmien a motorických prejavov. A my v našej bakalárskej práci by sme podľa toho chceli rozdeliť prejavy emócií do dvoch základných skupín, ktorými sú práve motorické prejavy a fyziologické zmeny.

Motorické prejavy emócií môžeme pozorovať navonok jedinca. Jedná sa predovšetkým o výraz tváre, držanie tela, či rôzne zvukové prejavy. Výraz tváre by sme mohli považovať, za najdôležitejší motorický prejav. Podľa výrazu tváre môžeme celkom jednoducho rozpoznať akú emóciu jedinec práve prežíva. Ekman, Sorensen a Friesen dokonca potvrdili, že existuje akási univerzálnosť výrazov tváre, pri rôznych emočných prežitkoch. Zrealizovali štúdiu, pri ktorej sa preukázalo, že príslušníci kmeňa žijúceho v Novej Guineji, ktorý má veľmi obmedzené kontakty s okolitých svetom, rozpoznali výrazy tváre západného poňatia dosť presne. Prekvapivo, podobne ako aj výraz tváre majú aj zvukové prejavy svoju univerzalitu. Jazyky sa v zvukovej aj morfolologickej štruktúre značne líšia, avšak napriek tomu pre väčšinu kultúr platí, že prejavované emócie sú rozpoznateľné aj príslušníkmi iných kultúr. Môžeme teda povedať, že pre základné emócie existujú špecifické vzorce prejavov a signálov.

Na rozdiel od motorických prejavov, **fyziologické zmeny** nemusíme vždy navonok pozorovať, často sa jedná o procesy, ktoré si uvedomuje len jedinec, ktorý danú emóciu prežíva. Medzi fyziologické zmeny by sme mohli zaradiť: zmeny v krvnom obeh, zmeny v dýchaní, zmeny vlastností kože, rôzne bolesti a pod. Je veľmi ťažké, nie však nemožné, preskúmať prepojenosť konkrétnej emócie k nej pridruženým fyziologickým zmenám. Kvôli etickým aspektom a praktickým prekážkam, je takmer nemožné navodiť silné, realisticky prežívané emócie v laboratórnom prostredí. Napriek tomu, výsledky takýchto výskumov nie sú bezcenné. Vedci napríklad zistili, že v niektorých fyziologických parametroch sa objavujú rovnaké rozdiely medzi dvojicami určitých emócií. Takéto stabilné rozdiely sú napríklad pozorované u dvojice strach – hnev a týkali sa srdečnej intenzity. Ak teda aj slabé emócie v laboratórnom prostredí, dokážu vyvolať fyziologické zmeny, potom môžeme predpokladať, že silnejšie emócie budú spojené s omnoho väčšími rozdielmi.

(Hewstone, Stroebe, 2006, s. 211 - 223)

2 STRACH

Strach je jednou z emócií, ktorá nás sprevádza od narodenia až po smrť. Stále sa stretávame s pokusmi ako strach ovládnuť, zmenšiť, spútať alebo prekonať. Väčšina týchto metód nám napomáha strach zmenšiť a znášať, ale neodstraňujú ho úplne. Ľudia si myslia, že je možné žiť bez strachu, to je ale iba ilúzia. Strach je odrazom závislosti každého jedinca a vedomie si vlastnej smrteľnosti. Preto jediné ako ho môžeme ovplyvňovať je rozvinúť odvahu, poznanie, dôveru, vieru, lásku, nádej, moc a pokoru. Strach síce nevnímame stále, ale stále je prítomný. Môže ho spustiť vnútorný alebo vonkajší prežitok. Ak je spustený máme tendencie sa mu vyhnúť a brániť sa mu. Každý má inú techniku a metódu ako strach utlmiť.

V skorších dobách sa ľudia báli iných vecí ako dnes my. Zatmenie slnka, alebo mesiac, hromy a blesky, to už pre nás neznamená znamenie niečoho zlého. Objavili sa však nové strachy, ktoré nepoznali skoršie kultúry, napríklad strach z baktérií, nových zbraní, autonehôd, terorizmu, strach z osamelosti alebo zo staroby. Najnovším a zrejme najväčším strachom je strach z vlastného konania a následkov, ktoré môže prinášať. S pokrokom doby sa stále zvyšuje vôľa k moci nad prírodou a životom. Atómové zbrane majú nepredstaviteľnú moc, mocenské možnosti sú takmer neobmedzené, a to v nás budí strach. Nechceme sa stať manipulovateľným bytosťami, ktoré nemajú zmysel. U metód, ktoré nám majú pomôcť prekonať strach, sa tiež niečo zmenilo. Predtým pomáhali kúzla a obeť. Dnes zaháňame strach farmaceutickými prostriedkami a psychoterapiou. (Riemann, 2010, s.11-13)

Existujú rôzne definície strachu. V knihe *Emócie a výkonnosť* od Machača, Macháčovej a Hoskovca (1985, s.44) je *strach emócia, s ktorou majú ľudia najviac skúseností, lebo svet je plný skutočných aj potenciálnych nebezpečenstiev. Strach je reakciou na špecifický podnet, ktorý človek vníma ako bezprostredné ohrozenie, ktoré nemôže zvládnuť, proti ktorému je bezmocný.*

Toto poňatie je už staršie, napriek tomu stále platné. Je tu jednoducho vyjadrené, že strach je súčasťou vzťahu objektu a subjektu, že je potreba odlíšiť strach a úzkosť, a že tieto emócie sú jedny z najdôležitejších.

Samozrejme sú ďaleko obsiahlejšie definície, ktoré sú presnejšie a popisujú viac oblastí strachu. Obsiahlejšou definíciou priamo zameranou na strach uvádza Stuchlíková (2002, s 145) takto: *Strach býva definovaný ako emocionálny stav v prítomnosti alebo pri očakávaní nejakého nebezpečného, škodlivého alebo ohrozujúceho podnetu, subjektívny zážitok*

extrémneho znepokojenie, túžba uniknúť alebo podnet zneškodniť útokom, sprevádzaná radom reakcií sympatického NS. Strach je dôležitým motivátorom a zdrojom konštruktívnej energie. Pomáha nám rýchlo sa orientovať v stále premenlivom okolí. Je prirodzenou a užitočnou emóciou.

Táto definícia je obsiahla a vystihujúce mnoho aspektov o strachu. Ale napriek tomu si myslíme, že nezahŕňa formy strachu týkajúce sa budúcnosti, strach z neznáma, a podobné. Tie nereagujú až na tak škodlivé alebo ohrozujúce podnety.

2.1 Formy strachu a súvisiace štruktúry osobnosti

Kniha Základné formy strachu od Fritza Riemanna (2010, s. 19) uvádza štyri základné formy strachu a tými sú:

1. strach zo sebaodovzdania, prežívaného ako ja a závislosť
2. Strach zo sebauskutočnenia, prežívaného ako nezaistenosť a izolácia
3. Strach z premeny, prežívanej ako pominuteľnosť a neistota
4. Strach z nutnosti, prežívanej ako definitívnosť a nesloboda

Práve na základe uvedených foriem strachu autor rozlišuje rôzne štruktúry osobnosti, ktoré s nimi súvisia. *Tieto štruktúry osobnosti je potrebné chápať ako jednostranné akcenty, zdôraznenie vo vzťahu k štyrom základným strachom. Čím sú popísané štruktúry osobnosti u daného jedinca výraznejšie a jednostrannejšie, tým pravdepodobnejšie je, že vznikli na základe porúch vývoja v ranom detstve. Potom by bolo treba pokladať za známku duševného zdravia, ak by niekto dokázal žiť tieto štyri základné impulzy v živej vyváženosti - čo by súčasne znamenalo, že sa vyrovnal so štyrmi základnými formami strachu.* (Riemann, 2010, s. 20)

Podme si priblížiť už spomínané štruktúry osobnosti a k nim priradené formy strachu podľa Riemanna.

Schizoidné osobnosti

Človek s týmto typom osobnosti chce byť čo najviac nezávislý a sebestačný. Je pre neho veľmi dôležité nikoho nepotrebovať, preto si udržuje odstup od okolia, od ľudí, obmedzuje s nimi kontakt, čo najviac je to možné. Ak sa odstup zmenší, vníma to ako ohrozenie svojho životného priestoru. Vyhýba sa každej dôvernej blízkosti zo strachu pred otvorenosťou, tým pádom sa stáva izolovanejší a teda aj osamelejší. Najlepšie sa cíti v malých skupinkách alebo kolektívoch, pretože tu si môže zachovať svoju autonómiu. Na svoje

okolie väčšinou pôsobí chladne, neosobne a často býva označovaný za čudáka. Dochádza u neho k zhoršenej orientácii, čo je dôsledkom strachu z komunikácie. Má pocit, že k zlepšeniu orientácie vo svete mu pomôže rozvíjanie svojich schopností. Inteligencia týchto ľudí je nadpriemerná, ale emocionálna oblasť pôsobí veľmi zaostalo. (Riemann, 2010, s. 23 – 48)

Depresívne osobnosti

Pre túto osobnosť je dominantný strach zo straty niečoho, resp. niekoho. Tento strach môže mať rôzne formy (strach z nedostatku interakcie, z odlúčenia, z osamelosti, z toho, že ho niekto opustí). Blízkosť iných ľudí pre neho znamená istotu a pocit bezpečia. Istotu získava závislosťou: buď chce byť závislý na niekom druhom, alebo chce, aby niekto druhý bol závislý na ňom. Človek s depresívnym typom osobnosti má strach, že jeho vlastná alebo partnerova samostatnosť môže viesť k ich oddeleniu, alebo až k strate partnera. Často chce mať ľudí zo svojho okolia pod svojou kontrolou, aby mal istotu, že ho neopustia. Ľudí si nezriedka idealizuje, predovšetkým svojich blízkych, ospravedlňuje ich slabiny, prehliada ich nedostatky a odmieta pripustiť, že by sa u nich mohlo objaviť niečo, čo by mohlo narušiť ich vzťah. Zo strachu z odcudzenia svojich blízkych sa vyhýba konfrontáciám, výmenám názorov či dokonca aj kritike. Pre človeka s touto štruktúrou osobnosti sú charakteristické altruistické vlastnosti ako skromnosť, súcitiť či mierumilovnosť. (Riemann, 2010, s. 59 – 93)

Nutkavé osobnosti

Nutkavé osobnosti sú charakteristické prehnanou potrebou istoty. Ľudia s touto osobnosťou sú nadmerne opatrní, predvídaví, a plánujú si veci na dlhú dobu dopredu. Veľmi často sa u nich objavuje strach zo zmeny, pominateľnosti a zo smrti. Táto osobnosť sa snaží všetkých prinútiť, aby to bolo tak, ako chce on sám. To platí hlavne vo vzťahu k partnerovi a k deťom. Princípom nutkavého správania je tragično a komično. V partnerských vzťahoch majú pocity zodpovednosti a za každých okolností stojí si za svojím názorom. Nie je pre nich jednoduché uznať druhého človeka ako rovnocenného partnera, a je pre nich tak tiež ťažké uznať partnerovu odlišnosť. (Riemann, 2010, s. 101 - 138)

Hysterické osobnosti

Tento typ osobnosti usiluje predovšetkým o zmenu a slobodu. Takýto človek má radosť z rizika a budúcnosť vníma ako novú šancu. Obáva sa obmedzovania, tradícií a pevne daných zákonitostí. Hysterické osobnosti nie sú schopné uniesť napätie z nenaplnených po-

trieb. Každému želaniu musí byť ihneď vyhovené, pretože to čakanie je pre nich neznesiteľné. Tento typ dokáže len veľmi ťažko odolať pokušeniu. Starosti a problémy si nepripúšťa, môže sa brániť vysvetlením, že ich práve nedokáže zvládnuť. Títo ľudia nevedia byť dochvilní. U hysterickej osobnosti sa môžu objavovať strachy ako agorafóbia, klaustrofóbia či fóbie zo zvierat. (Riemann, 2010, s. 147 - 180)

2.2 Úrovne strachu

Susan Jeffers hovorí o tom, že strach by sme mohli rozdeliť do troch úrovní. Každá úroveň, je braná z iného uhlu a má svoje výrazné špecifiká. Prvú úroveň rozdeľuje na dva typy strachov : strach z vecí ktoré sa prihodí, strach z vecí ktoré vyžadujú našu aktivitu. Uvádžame toto rozdelenie, samozrejme ako neúplný zoznam týchto strachov.

1. Úroveň strachu

<i>Veci, ktoré sa prihodí</i>	<i>Veci, ktoré vyžadujú našu aktivitu</i>
starnutie	začať znova študovať
invalidita	vedieť sa rozhodovať
odchod do dôchodku	zmeniť kariéru
osamelosť	nadviazať priateľstvo
deti opúšťajú domov	ukončiť vzťah
prírodné katastrofy	navštíviť lekára
strata finančného zabezpečenia	presadiť sa
zmena	schudnúť
umieranie	ísť na pohovor
vojna	riadiť vozidlo
choroba	prehovoriť na verejnosti
strata blízkeho človeka	urobiť chybu
nehoda	viest vlastný život

Mohli by sme povedať, že táto úroveň strachov, nám rozdeľuje strachy na tie, ktoré môžeme ovplyvniť, a na tie, ktoré ovplyvniť nedokážeme. Keď hovoríme o ovplyvniteľnosti strachu, myslíme tým samozrejme len do určitej miery, pretože vieme, že je vedecky dokázané, že strach je jedna z najmenej ovplyvniteľných emócií.

Druhá úroveň strachu sa veľmi odlišuje od tej prvej. Nezameriava sa totiž na situácie, či ovplyvniteľnosť, avšak na ego.

2. Úroveň strachu

odmietnutie	byť obeťou podvodu
neúspech	bezmocnosť
zlyhanie	nesúhlas
zraniteľnosť	strata image

Druhá úroveň súvisí viac s vnútorným stavom mysli, než s vonkajšími situáciami. Tieto typy strachov odrážajú, ako vnímame samy seba a ako sme schopní sa vysporiadať s okolitými udalosťami. Strach má tendenciu prenikať do mnohých oblastí nášho života, preto keď máme strach z odmietnutie bude to mať dopad na vytváranie priateľstiev, sexuálnych vzťahov, prácu a pod. Teda by sme mohli povedať, že výsledkom strachu je, že samy seba do značnej miery obmedzujeme.

Tretia úroveň, obsahuje len jeden strach, avšak je to strach to všetkých najväčší. Jedná sa o strach, ktorý zastrešuje všetky ostatné strachy.

3. Úroveň strachu

strach, že to nezvládnem

Keď sa zamyslíme nad touto úrovňou a prenesieme sa späť k prvým dvom, uvedomíme si, že podstatou všetkých strachov z prvých dvoch úrovní je, že niečo nezvládneme. Týmto sa dostávame k výroku, že keby sme vedeli, že zvládneme všetko čo nám príde do cesty, by sme nemali dôvod sa báť. Susan Jeffers (2010, s. 18 – 20)

2.3 Prejavy strachu

Strach je emočnou reakciou jedinca na špecifický podnet, ktorý vníma ako bezprostredné ohrozenie, ktoré nemôže zvládnuť a proti ktorému je bezmocný. Strachová reakcia má určitý reakčný vzorec. Fyziologické prejavy sa u strachu zobrazujú zvýšenou aktivitou tzv. ergotropného systému. Jedná sa o zrýchlenie dychu, zrýchlenie tepovej frekvencie, zvýšenie tlaku, rozšírenie zorničiek, stlmenie činnosti zažívacieho traktu, zblednutie v tvári, zvýšenie metabolizmu, zvýšenie počtu červených krviniek, vyššia zrážanlivosť krvi, zvýšenie sekrécie potu. Tieto zmeny sú typické pre dominanciu sympatika a pre zvýšenú produkciu hormónov nadobličkami. Ide predovšetkým o adrenalín a noradrenalín. Typickým prejavom strachu je tiež zvýšené napätie kostrového svalstva a pohybový nepokoj. Pri pociťovaní strachu tiež môžeme pozorovať príznaky ako tras prstov, končatín, znížená sekrécia slín, ktorá je následkom zabrzdenej aktivity tráviaceho traktu pri pociťovaní strachu, potenie dlaní, nespavosť. V niektorých podmienkach môže dôjsť pri strachu až k žalúdočnej nevoľnosti, zvracaniu, hnačke či dokonca k mdlobám. (Machač, Machačová, Hoskovec, 1985, s. 44 - 48)

3 HODNOTY

Ako sme už spomenuli v úvode, naša praktická časť sa celkom výrazne zaoberá súvislosťou strachu a hodnôt. Preto si poďme priblížiť pojem hodnota, a termíny s tým spojené.

Človek v živote neustále hodnotí, čo je dobré, prospešné, mravné a čo je naopak zlé či nežiaduce. Vec, človeka alebo ideu, ktorá je niekomu drahá, potrebná, alebo na nej lipne nazývame hodnotou. Každý človek má svoju špecifickú hierarchiu hodnôt. Osobný systém hodnôt a cieľov, avšak nemusí byť v súlade s hierarchiou hodnôt danej spoločnosti, ktorej žije. Čo je veľkou hodnotou pre jedného, môže iného nechať úplne ľahostajným, a naopak. Hodnotou môže byť čokoľvek, môžu sa ňou stať sociálne uznávané predmety a idey, či už morálne alebo estetické, dokonca aj predmety, ktoré spoločnosť ako žiaduce neuznáva, ako napríklad alkohol, či drogy. Hodnoty, ktoré bývajú uznávané spoločnosťou ako takou, sú často považované za ideály. Hodnoty a ideály sú dôležitými motívmi nášho správania, pretože do značnej miery určujú stanoviská, ktoré jednotlivec zaujíma k tomu, čo sa okolo neho deje. Osobná hierarchia hodnôt je z časti stála no čiastočne sa v priebehu života mení. Vznik aj zmeny hierarchie hodnôt závisia na ne veľkej rade rôznych činiteľov, ako napríklad vek, vzdelanie, výchova, školenia, profesia, rodina, inteligencia, záujmy, spoločenské zaradenie a pod. Životný štýl a činnosť človeka určuje jeho hodnotová orientácia, ktorá sa uskutočňuje výberom možných cieľov a prostriedkov vedúcich k ich dosiahnutiu. Okrem toho by sme mohli povedať, že hodnotová orientácia je súhrnom názorov a postojov, ktoré pre jedinca predstavujú určité hodnoty. Jedná sa o hodnoty súvisiace so zaistením človeka ako živej bytosti – teda zdravie, pohoda, strava, financie a pod. Ďalej sú to hodnoty súvisiace s rozvojom človeka, ako osobnosti, s jeho sebarealizáciou a hodnoty súvisiace s rozvojom človeka ako člena širšieho spoločenstva.

Jedna z najznámejších typológií hodnotových orientácií pochádza od Edvarda Sprangera, ktorý rozlišuje nasledujúce typy:

1. *teoretický*, ktorého cieľom je hľadanie pravdy a hodnotou je **poznanie**
2. *ekonomický*, ktorého cieľom je sebazáchova a hodnotou je **užitočnosť**
3. *estetický*, ktorého cieľom je harmónia a hodnotou je **krása**
4. *sociálny*, ktorého cieľom je konanie dobra a hodnotou je **láska**
5. *politický*, ktorého cieľom ovládanie druhých a hodnotou je **moc**
6. *náboženský*, ktorého cieľom je sebaapresah a hodnotou je **jednota s Bohom**

(Kohoutek, Štěpaník, Ocetková, 1998, s. 60 – 63)

3.1 Typológia hodnôt

Najzákladnejšie delenie hodnôt by mohlo byť delenie na hodnoty **objektívne** a **subjektívne**. *Objektívnymi hodnotami môžu byť ľudské hodnoty, čiže všetky dobrá pre človeka vo všeobecnosti. Takéto dobrá, prináležia k podstate ľudských bytostí a v istom zmysle nás robia viac ľuďmi. Ony nás vylepšujú ako osoby a zdokonaľujú našu ľudskú prirodzenosť.* (Williams, 2004, s. 22). Naopak subjektívne hodnoty sú tie, ktoré sme my sami prijali do vlastného života ako vylepšenie našej osobnosti, je to objekt vnútornej motivácie a smerovania k hľadaniu vlastného dobra. *Pravé hodnoty sú založené nielen na subjektívnom faktore túžby, ale aj na objektívnom prvku vnútornej hodnoty. Mohli by sme povedať, že hodnota je dobro uznané a ocenené ako dobro. Pravá hodnota by mala byť objektívne dobrá. Človeka môže priťahovať niečo, čo sa javí ako dobré, no v skutočnosti také nie je.* (Williams, 2004, s. 14-15).

V našej práci ponúkame niekoľko delení od rôznych autorov. Avšak ani jedno z uvedených delení, nemôžeme pokladať za najlepšie či najhoršie, pretože každé delenie bolo zostavené z iného uhla pohľadu a má svoje vlastné špecifiká.

Kučerová (1990, s. 43-44) delí hodnoty do troch dimenzií, a to na:

Prírodné hodnoty, ktoré rozdeľuje do dvoch skupín:

- a) hodnoty vitálne. Jedná sa o hodnoty, ktoré zodpovedajú potrebám telesnej existencie. Sú výsledkom tendencie udržať a presadiť, uchovať a rozvinúť život organizmu. Sú to napríklad prírodné podmienky života, zdravie, príjemnosť či telesného blaha a pod.
- b) sociálne hodnoty sú prejavom vzťahu človeka k iným ľuďom, ich vzájomnej interakcie a vzťahu človeka k sebe samému. Človek má potrebu asociácie, túži po prítomnosti iného človeka, vzájomnosti, citovej odozve, chce milovať a byť milovaný.

Civilizačné hodnoty sú podmienkami aj výsledkom spoločenskej výroby a organizácie a ekonomiky. Civilizačné hodnoty ako napríklad úžitok či komfort zbavujú človeka bezprostrednej závislosti na prírode, umožňujú mu utvárať svoju vlastnú materiálnu kultúru.

Duchové hodnoty sú centrom, okolo ktorého vyrastá vnútorná kultúra človeka, jedinca i spoločnosti. Patrí sem tvorivé sebauvedomenie a sebauvedenie, úsilie zachytiť zmysel a plnosť života.

Viktor Emanuel Frankl (1996, cit. podľa Klčovanská, 2005, s. 16) rozpracoval inú, trichonomickú kategorizáciu hodnôt:

Tvorivé hodnoty – ktorých uskutočňovanie spočíva v tom, čo človek sám vytvára a dáva okolitému svetu

Zážitkové hodnoty – ktorých uskutočňovanie spočíva v tom, že človek vstupuje do životne významných vzťahov a skúseností

Postojové hodnoty – v rámci hierarchie hodnôt sa im pripisuje najväčší význam. Uskutočňovanie hodnôt spočíva v tom, nakoľko človek prijme osudové danosti, ktoré nie je v jeho silách zmeniť. Typickou príležitosťou k uskutočňovaniu postojových hodnôt je osobné utrpenie.

Inú kategorizáciu hodnôt nám ponúka Ján Grác (1979, s. 40-41), ktorý rozdelil hodnoty do štyroch skupín:

hodnoty nepoznané – jedná sa o hodnoty existujúce v reálnej či nereálnej podobe v spoločenských skupinách, ktoré si určitý subjekt ešte neosvojil

hodnoty poznané, ale neuznávané – jedná sa o hodnoty, ktoré uznáva jedinec sám, avšak nie sú uznávané spoločnosťou

hodnoty uznávané, ale neželané – vieme oceniť napríklad umelecký alebo športový výkon či telesnú krásu alebo duševné kvality, avšak bez toho, aby nás takéto hodnoty osobne priťahovali

hodnoty želané (priťahujúce) – majú motivačný charakter a vystupujú do popredia ako osobný cieľ či ideál.

Lída Osecká (1991, s. 127-134) rozlišuje nasledovných deväť kategórií hodnôt:

allocentrické – porozumieť a pomáhať ľuďom

intelektuálne – byť inteligentný, mať vedomosti

sociocentrické – pracovať pre spoločnosť

estetické – mať vkus a zmysel pre krásu

zdokonaľovanie – usilovať sa o dokonalosť

prestíž – dosahovať úspech a uznanie

prijemnosť – žiť príjemne a pohodlne

materiálne – mať veľa peňazí

emocionálne – prežívať silné pocity

3.2 Funkcie hodnôt

Hodnoty môžu mať rôzne funkcie, my sme vybrali rozdelenie podľa Cakirpaloglu (2004, s. 402 – 405)

Individuálne funkcie hodnôt

a) funkcia podporenie procesu adaptácie človeka na fyzické a sociálne podmienky

Hodnoty, ktoré plnia túto funkciu, pôsobia na človeka najmä v nových situáciách. Predstavujú kritériá, ktorými človek hodnotí rôzne situácie, rieši konflikty a zaujíma určité stanovisko. Sú to vlastne veľmi primitívne hodnotové funkcie, ktoré existujú aj u nižších živočíchov.

b) funkcia podporenie procesu individuálneho rastu

Túto funkciu autor nazýva aj ako funkciu prekonávanie vlastnej existencie. Funkcia podporenie procesu individuálneho rastu má význam pre ciele a stavy s najvyšším stupňom žiadostivosti. Inými slovami, sú to funkcie, ktoré sú smerujú k ideálnym stavom existencie. Hodnoty, ktoré plnia túto funkciu, pojednávajú napríklad o predpoklade najvyššieho dobra, o morálnej dokonalosti či duševnej rovnováhe. V tomto zmysle môže človek vytvoriť zmysel života prostredníctvom duchovných hodnôt a naplniť vlastný život

Spoločenské funkcie hodnôt

a) funkcia sociálna integrácia

Funkcia sociálna integrácia súvisí s procesmi udržania skupiny a vlastne celej spoločnosti. Jedná sa najmä o sociálnu stabilitu, efektivitu, kontrolu a sociálnu prevenciu deviantného správania.

b) funkcia sociálna racionalizácia

Táto funkcia zohráva významnú úlohu v dynamike spoločnosti. Hodnota v tomto prípade slúži na ospravedlnenie spoločenských záujmov prostredníctvom najširšej spoločenskej podpory. Racionalizácia pretvára čiastkové záujmy rôznych vrstiev v hodnotový obsah, ktorý je prijateľný pre obrovský počet subjektov vo vnútri záujmovo heterogénnej spoločnosti.

3.3 Faktory ovplyvňujúce utváranie ľudských hodnôt

Keďže v našej praktickej časti sa zaoberáme výskumom, ktorý prebieha medzi mladými ľuďmi, študentmi vysokej školy, preto sa aj teraz budeme zaoberať touto vekovou skupinou. Hodnoty mladej ľudskej populácie formuje nespočetné množstvo faktorov, no my sme sa pokúsili vybrať tie najdôležitejšie faktory. Za tie pokladáme predovšetkým rodinu, školu no a v neposlednom rade spoločnosť. Avšak dnešnej modernej dobe, nesmieme pozabudnúť ešte na jeden veľmi významne hodnoty ovplyvňujúci faktor, ktorým sú bezpochyby médiá či už je to televízia, rozhlas, tlač alebo dnes veľmi populárny internet. Na toto všetko majú samozrejme vplyv aj psychické vlastnosti a predispozície jedinca, osobnostné vlastnosti, či rôzne fyzické vlastnosti. My sme sa však zamerali na faktory ovplyvňujúce hodnoty skôr na sociálnej rovine.

Rodina je najintímnejšia sociálna skupina. Práve v rodine sa formujú a utvárajú prvé vzťahy, názory, postoje detí i voči spoločnosti a jej hodnotám. Rodina pôsobí nielen svojím intencionálnym vplyvom (teda zámerne), ale aj funkcionálnym vplyvom celého svojho prostredia, atmosféry, vzťahov a celkovým spôsobom života. Utváranie osobnosti dieťaťa od začiatku jeho životnej dráhy je ovplyvnené statusom rodiny (ekonomickým, politickým, kultúrnym, spoločenským), ale aj tým, ako si rodičia uvedomujú svoje úlohy od chvíle, keď sa dieťa narodilo.

Škola siaha až do staroveku, kedy popri rodine preberá za výchovu dorastajúceho pokolenia. Škola začína formovať mravný charakter dieťaťa už v predškolskom období. Práve v škole dieťa objavuje nový svet a nové hodnoty a začína si overovať v rodine nadobudnuté postoje. V tomto období sa objavujú prvé konflikty medzi hodnotami získanými doma a novými získanými v školskom prostredí. Názory učiteľov na život, na prácu môžu mať rozhodujúci význam pre ďalší život mladého človeka. Učiteľ sa stáva novým objektom, ktorý ponúka nové možnosti na utváranie hodnôt jedinca. Avšak nie je to len učiteľ, ktorý formuje hodnotové rebríčky, sú to aj rovesníci, ktorí dávajú určitým spôsobom najavo svoje postoje a tým utvárajú, či pretvárajú hodnoty svojho okolia.

Spoločnosť možno definovať ako súhrn indivíduí konajúcich s ohľadom na konanie druhých, a to v určitom historickom, spoločenskom, kultúrnom a priestorovom kontexte, ktorého parametre môžu svojím konaním ovplyvniť len čiastočne. Dnešná konzumná spoločnosť značne ovplyvňuje formovanie hodnôt mladého človeka. Hodnoty dnešnej spoločnosti sú zamerané na zhromažďovanie, ale aj spotrebu materiálnych statkov. Schopnosť efektívne zhromažďovať a spotrebovať je jednou z najviac cenených hodnôt. Spotreba je v dnešnej komerčnej spoločnosti chápaná ako správna odmena za prácu a zároveň sa stáva aj jej hlavným cieľom.

Masmédiá je súhrnné označenie pre inštitúcie, ktoré vytvárajú a rozširujú informácie k masovému publiku. V súčasnosti tento pojem zahŕňa televíziu, rozhlas, film, tlač a predovšetkým internet. Médiá vplyvajú na ľudí pozitívne aj negatívne. Dospelý človek dokáže posúdiť, ktoré médiá ponúkajú to, čo je pre neho prínosom. Najviac rizikovou skupinou divákov sú teda predovšetkým deti a mládež, pretože sú to ľahko ovplyvniteľné skupiny. Médiá majú obrovskú schopnosť ohrozovať hodnoty, ktoré deťom od narodenia vstúpajú ich rodičia, škola a nie len to, pod ich vplyvom sa totiž mení aj záujmová štruktúra mladých ľudí, ktorá môže vyústiť až v závislosť.

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

4 VLASTNÝ VÝSKUM

Praktická časť sa primárne zaoberá strachmi a rebríčkom strachov u študentov rôznych ročníkov sociálnej pedagogiky a v druhom rade sa zaoberá súvislosťou strachov a rebríčkami ľudských hodnôt. V tejto časti venujeme pozornosť poňatiu výskumu, výskumným problémom a cieľom, ďalej sa zaoberáme spôsobom výberu respondentov do výskumného súboru, výskumnou metódou, stanovením výskumných hypotéz a nasledovne tu uvádzame interpretáciu výsledkov nášho výskumu.

4.1 Výskumný problém

Hlavným výskumným problémom je zistiť rebríčky strachov u študentov rôznych ročníkov, jedná sa o 3., 4., a 5. ročník na FHS. Laicky povedané, chceme zistiť, aké sú rozdiely v tom čoho sa študenti boja medzi jednotlivými ročníkmi. Predpokladáme, že určité rozdiely tam budú. Je síce fakt, že medzi vekom respondentov v daných ročníkoch nie je veľký rozdiel, ale berieme do úvahy fakt, že v každom ročníku môže mať človek úplne iné priority, tým pádom môžu nastať aj rozdiely v ich strachoch.

Druhým výskumným problémom je snaha zistiť, či existuje nejaká súvislosť medzi strachmi respondentov a ich rebríčkami hodnôt. Tento výskumný problém budeme skúmať globálne, teda nebudeme rozlišovať študentov na ročníky, ale zostavíme rebríčky strachov a hodnôt u všetkých študentov dokopy. Síce nevieme presne určiť či naše hodnoty určujú naše strachy alebo je tomu naopak, ale predpokladáme, že určitá súvislosť medzi nimi je. obidva výskumné problémy sú relaxačné – vzťahové, to sú problémy také, ktorých úlohou je zistiť, či existujú vzťahy medzi skúmanými javmi.

No a na záver sa zaoberáme popisnými výskumnými problémami, ktoré sa týkajú ich strachu zo zodpovednosti, strachu o svoj život a zdravie, strachu z budúcnosti, strachu, že nedosiahnu v živote čo by chceli a či vari strachu, že si nenájdu zamestnanie.

4.2 Výskumné ciele

V našom výskume sme si zvolili dva hlavné výskumné ciele a tými sú:

- a) Výskyt strachov u danej skupiny
 - preskúmanie strachov u študentov 3.,4. a 5. ročníka na FHS, ich zoradenie do rebríčku strachov a následné porovnanie rebríčkov medzi jednotlivými ročníkmi
- b) Strach a jeho súvislosť s hodnotami
 - preskúmanie a porozumenie vzťahov medzi strachmi a rebríčkami hodnôt

Ďalšie ciele:

- zistiť, či majú respondenti strach z budúcnosti
- zistiť, či majú respondenti strach, že nenájdu dobré, alebo dokonca žiadne zamestnanie
- zistiť, či majú respondenti strach niest' zodpovednosť, nie len za seba, ale aj za iných ľudí
- zistiť, či majú respondenti strach o svoje zdravie a život
- zistiť či majú respondenti strach, že v živote nedosiahnu čo by chceli

4.3 Formulácia hypotéz

My sme stanovili dve hlavné hypotézy:

H1 *Medzi strachmi študentov jednotlivých ročníkov neexistuje zhoda.*

H2 *Medzi strachmi respondentov a ich rebríčkami hodnôt existuje súvislosť(závislosť) .*

4.4 Výskumný súbor a spôsob jeho výberu

Nášmu výskumu predchádzal predvýskum, ktorý prebiehal medzi študentmi FHS(experimentálna skupina) – 20 respondentov a FAI (kontrolná skupina) – 20 respondentov. Experimentálnou skupinou sme zvolili Fakultu humanitných štúdií, pretože sme predpokladali, že hlavný výskum uskutočníme tam. A za kontrolnú skupinu sme zámerne vybrali Fakultu aplikovanej informatiky, pretože sme chceli s úplne odlišným - technickým zameraním.

Nielenže sme vďaka tomuto predvýskumu, zistili, aké metódy budú pri vyhodnocovaní získaných dát najvhodnejšie a vďaka nemu došlo ešte k mnohým zmenám vo formulácii a počte otázok v hlavnom výskume.

No jedným zo základných poznatkov predvýskumu bol ten, že sme zistili, že študenti FAI neboli až tak ochotní venovať sa tomuto výskumu (koláč strachov + dotazník), pretože, ako sme s niektorých výsledkov otvorených otázok zistili, im to asi prišlo úplne zbytočné, dokonca až smiešne a nebrali tento výskum vôbec vážne.

Na druhej strane u študentov FHS, boli obe metódy výskumu vyplnené seriózne, a výpovede respondentov môžu slúžiť k hlavnému výskumu. Predpokladáme, že je to zapríčinené práve uvedenou odlišnosťou oborov ,pretože študenti FHS sa bežne zaoberajú pri výučbe pojmami ako strach alebo hodnota, zatiaľ čo študenti FAI považujú takéto otázky sociálneho rázu za zbytočné.

Taktiež si myslíme, že ďalším, nie však tak významným, faktorom bol nepomer žien a mužov na oboch fakultách, pri čom na FHS je väčšina žien a na FAI väčšina mužov. Myslíme si, že napriek tomu že boli obe metódy anonymné, muži, z obvyčajnej mužskej ješitnosti nechceli priznať, že majú z niečoho strach.

Základným súborom, ktorým sa rozumejú všetky prvky danej skupiny, ktorú skúmame, sú preto v našom výskume študenti Fakulty humanitných štúdií na Univerzite Tomáše Bati v Zlíne.

Výberový súbor je vybraná skupina prvkov zo základného súboru. Táto skupina základný súbor reprezentuje. My sme si za výberový súbor zvolili, študentov 3., 4., a 5. ročníka na FHS UTB.

Za výberový súbor sme vybrali študentov 3.,4., a 5. ročníka taktiež zámerne. A to z dôvodu, že sme nechceli aby bola problematika rebríčkov strachov len popisným problémom, ale chceli sme aby sa jednalo o problém vzťahový. Tým pádom sme museli mať niekoľko skupín na porovnanie. Vybrali sme študentov 3.,4. a 5. ročníka práve preto, že tieto skupiny ľudí, si nie sú vekovo vzdialené. Nás zaujímalo, či vzhľadom na to, že tieto tri ročníky sú obdobím, keď sa študenti rozhodujú čo ďalej, sa nejako odlišujú ich strachy.

Na pohlavie študentov sme sa v dotazníku pre zaujímavosť pýtali, avšak našom výskume sme sa nezaoberali genderom. Keďže výskum prebiehal na FHS UTB, kde študuje asi 90% žien, si myslíme, že výskum gendru by nebol pre veľmi nízky počet mužov objektívny.

Ako sme už spomínali, pre náš výskum sme zvolili zámerný druh výberu, čo znamená, že do súboru sú vybrané osoby na základe tých znakov základného súboru, ktoré sú dôležité pre daný výskum (Maňák, Švec, 2004, s.47).

Dotazníky boli predané osobne do jednotlivých ročníkov, pri čom zo 140 dotazníkov, pri čom sa nám vrátilo dotazníkov 120, čo znamená že návratnosť bola asi 86%. Výskum prebiehal v mesiaci marci a apríli roku 2013.

4.5 Výskumná metóda

Pre náš výskum sme si zvolili kvantitatívnu metódu a to preto, lebo na overenie našich hypotéz, je potrebné veľké množstvo respondentov. Niektorí by mohli považovať kvalitatívnu metódu, práve kvôli zmienenému osobnejšiemu prístupu, a tým pádom asi aj presnejším odpovediam, za lepšiu, v našom prípade by takýto výskum v danom časovom rámci nebol možný.

Prvou z použitých metód je tzv. „koláč strachu“. Jedná sa o metódu voľného generovania subjektívne pociťovaných strachov respondentom a ich následné zakresľovanie do tzv. koláča. Pri tvorbe metódy sme boli inšpirovaní Michalčákovou (2006), ktorá túto metódu použila pri výskume strachov u detí a mládeže. Napriek tomu, že táto metóda nie je príliš využívaná, my vidíme veľkú výhodu v metóde voľných výpovedí, vďaka čomu sme mohli zachytiť strachy respondentov v celej ich šírke. Táto metóda bola respondentom predložená zvlášť (ako úplne prvá, a až po odovzdaní hárku s koláčom strachu dostali respondenti, ďalšie hárky) a to preto, aby pri výbere svojich strachov neboli ovplyvnení uvedenými možnosťami v druhej metóde.

Druhou z použitých metód je dotazníkové šetrenie (anonymný dotazník) s uzavretými otázkami. Pri čom sme použili nasledovné druhy polytonických otázok (Chráska, 2007, s. 167):

- Škálové
 - škála Likertovho typu – u týchto škál sa prezentuje jedno tvrdenie a po respondentovi sa chce aby vyjadril svoj súhlas, resp. nesúhlas na hodnotiacej škále
- Stupnicové
 - pri stupnicových položkách sa respondentom predkladá určitý počet možností, pri čom ich majú zoradiť podľa určitého kritéria, napr. podľa významu

5 VYHODNOTENIE A INTERPRETÁCIA VÝSKUMU

Respondenti

Výberovým súborom sme zvolili študentov 3.,4., a 5. Ročníka na FHS (vid'. predchádzajúca kapitola). Pričom každý ročník reprezentuje 40 študentov, vid'. Tabuľka č. 1 Ako je písané v predchádzajúcej kapitole, gendrom sme sa nezaoberali, avšak v Tabuľke č.2 sú uvedené počty mužov a žien v jednotlivých ročníkoch

Tabuľka č. 1 Počet respondentov

	počet	percentá
3. ročník	40	33,3%
4. ročník	40	33,0%
5. ročník	40	33,0%
Σ	120	100,0%

Tabuľka č.2 Pomer mužov a žien v jednotlivých ročníkoch

	muži		ženy	
3. ročník	5,00	12,5%	35,00	87,5%
4. ročník	3,00	7,5%	37,00	92,5%
5. ročník	6,00	15,0%	34,00	85,0%
Σ	14,00	11,7%	106,00	88,3%

5.1 Koláč strachov

Ako prvú hypotézu sme zvolili: „Medzi strachmi študentov jednotlivých ročníkov neexistuje zhoda.,,

U koláča strachu sa jedná o metódu voľného generovania subjektívne pociťovaných strachov respondentom a ich následné zakresľovanie do tzv. koláča. Pre lepšie vyhodnocovanie respondenti nie len, že do koláča zakresľovali svoje strachy ale taktiež k nim pripisovali percentuálnu hodnotu. Percentuálne odpovedi respondentov sme zaradili do tabuliek podľa ročníkov, pri čom sme ich zoradili bodovou metódou. (Napr.: ak dostala položka zdravie 60 percente, potom táto položka dostala 6b. /10b.)

Potom sme spočítali koľko daná položka dostala celkovo bodov v konkrétnom ročníku, a vyrátali sme percentuálny podiel. Bodové aj percentuálne zaradenie konkrétneho strachu vid'. Tabuľka č.3.

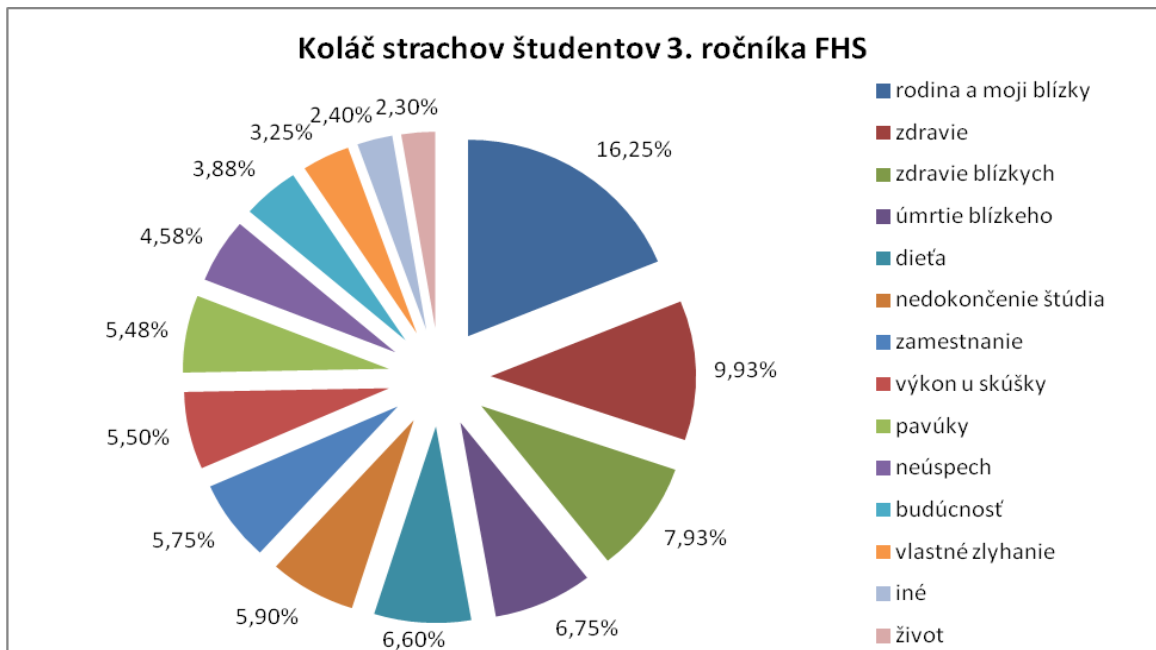
Pozn.: Ako môžeme vidieť v Tabuľke č.3 dokopy sa objavilo 32 strachov. V skutočnosti ich však bolo trochu viac no niektoré mali tak zanedbateľný počet hlasov, že sme ich zoskupili do položky „iné„.

Tabuľka č.3 Rebríčky strachov u študentov rôznych ročníkov (súhrnná tabuľka)

Názov strachu	3. ročník		4. ročník		5. ročník	
	body	%	body	%	body	%
Strach o rodinu a blízkych	65,0	16,25	49,5	12,38	68,5	17,13
Strach o vlastné zdravie	39,7	9,93	77,0	19,25	82,0	20,5
Strach o zdravie blízkych	31,7	7,93	14,0	3,50	18,5	4,63
Strach z úmrtia blízkeho	27,0	6,75	27,0	6,75	15,0	3,75
Strach o dieťa	26,4	6,60	35,0	8,75	13,5	3,38
Strach z nedokončenia štúdia	23,6	5,90	7,00	1,75	2,0	0,50
Strach, že nenájdem zamestnanie	23,0	5,75	16,5	4,13	14,0	3,50
Strach zo zlého výkonu u skúšky	22,0	5,50	27,5	6,88	20,0	5,00
Strach z pavúkov	21,9	5,48	13,0	3,25	4,5	1,13
Strach z neúspechu	18,3	4,58	6,0	1,50	17,5	4,38
Strach z budúcnosti	15,5	3,88	20,0	5,00	28,0	7,00
Strach z vlastného zlyhania	13,0	3,25	10,2	2,55	17,0	4,25
Iné	9,6	2,40	11,0	2,75	14,8	3,70
Strach o vlastný život	9,2	2,30	21,3	5,33	10,0	2,50
Strach zo sklamaní	7,5	1,88	1,0	0,25	1,0	0,25
Strach z nevery partnera	6,0	1,50	0,0	0,00	3,0	0,75
Strach zo stiesnených priestorov	5,5	1,38	3,0	0,75	0,0	0,00
Strach zo samoty	5,3	1,33	11,0	2,75	0,0	0,00
Strach z odmietnutia	4,0	1,00	2,0	0,50	2,0	0,50
Strach z nejstej doby	4,0	1,00	2,0	0,50	4,0	1,00
Strach zo tmy	4,0	1,00	6,5	1,63	5,0	1,25
Strach z hlodavcov	3,9	0,98	0,0	0,00	0,0	0,00
Strach zo života bez lásky	3,5	0,88	0,5	0,13	1,5	0,38
Strach z výšok	3,0	0,75	8,0	2,00	11,7	2,93
Strach z hadov	1,5	0,38	1,0	0,25	8,0	2,00
Strach z nedostatku financií	1,3	0,33	24,0	6,00	6,5	1,63
Strach z hmyzu	1,0	0,25	0,0	0,00	5,0	1,25
Strach zo stereotypu	1,0	0,25	0,0	0,00	0,0	0,00
Strach s cudzích ľudí	0,8	0,20	3,0	0,75	0,0	0,00
Strach zo psov	0,8	0,20	0,0	0,00	8,5	2,13
Strach z nadprirodzených javov	0,5	0,13	0,0	0,00	0,5	0,13
Strach z nebezpečných ľudí	0,5	0,13	3,0	0,75	18,0	4,50
SUMA	400	100	400	100	400	100

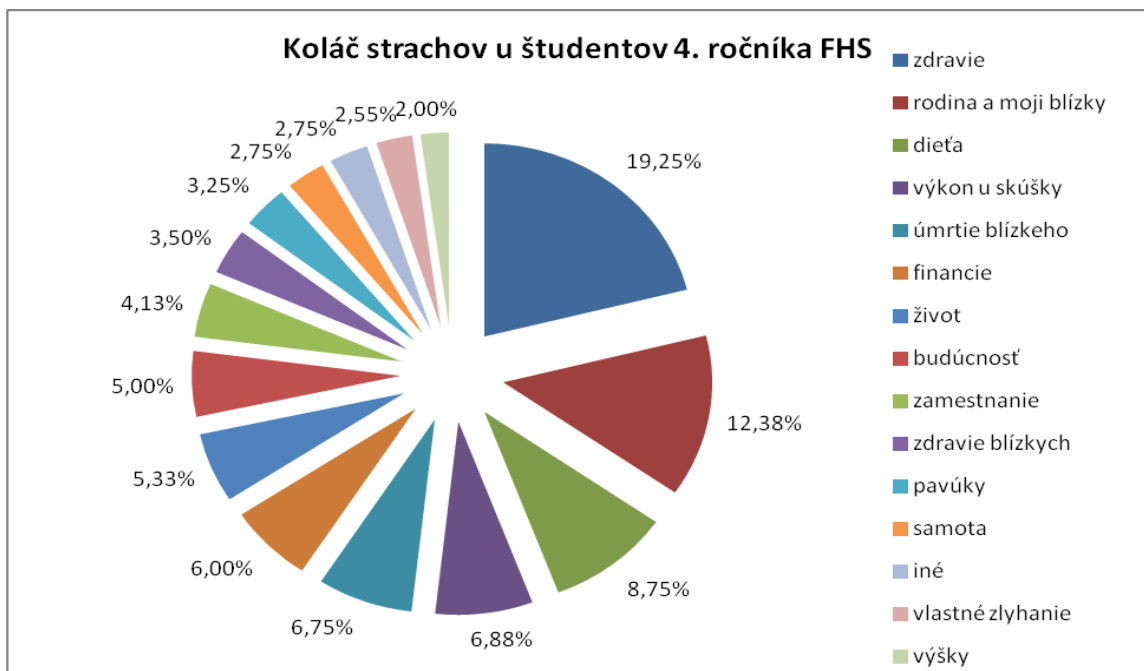
Pozn.: Pre lepšiu orientáciu vo výsledných koláčoch strachov, sme do nich zaznamenali len také položky ktoré dostali od respondentov aspoň 2% z celkového počtu hlasov. Položky ktoré dostali menej ako 2% vidíme v len Tabuľke č. 3.

Graf č.1 Koláč strachov u študentov 3. ročníka FHS

Na koláči strachov študentov tretieho ročníka vidíme silnú líniu, ktorá nám rozdeľuje koláč na dve časti. Výrazne v prvej polovici sa nachádzajú položky, ktoré zahŕňajú „strach o rodinu a blízkych, o ich zdravie a o zdravie vlastné,“. Tieto položky dostali dokopy bez mála 50% hlasov. V tej druhej polovici sa nám vyskytujú položky týkajúce sa školy. „Strachu z jej nedokončenia, či strachu zo skúšok, ďalej strach o budúcnosť všeobecne“. No a v neposlednej rade sa medzi prvými jedenástimi strachmi u študentov 3. ročníka objavili „pavúky“.

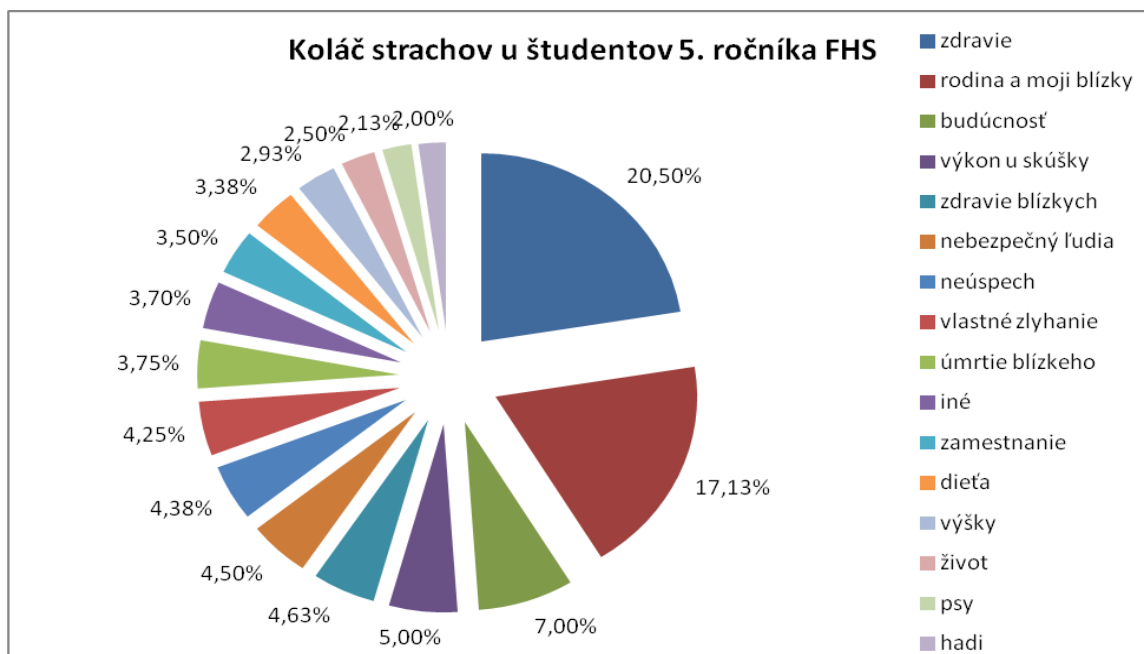
Graf č.2 Koláč strachov u študentov 4. ročníka FHS

U koláča strachov študentov 4. ročníka vidíme celkom výrazný rozdiel oproti študentom tretieho ročníka. Najväčší rozdiel vidíme asi v umiestnení položky „zdravie blízkych,, pri čom u študentov 3. ročníka sa táto položka objavila už na 3. mieste s asi ôsmimi percentami hlasov, u študentov 4. ročníka sa táto položka pohybuje až na mieste 10. s približne 3,5 percentami hlasov. Ďalší výrazný rozdiel vidíme napríklad u položky „výkon u skúšky,, ktorá sa objavuje už na 4. mieste so 7%, pri čom u tretiakov sa pohybuje až na 8. mieste asi s 5,5%.

U študentov 4. ročníka sa tiež do limitu nad 2% zmestilo 15 položiek z celkových 31. pri čom u tretiakov 14. Pribudli tu položky ako „financie, samota, či výšky,, a naopak sa neobjavili položky ako „neúspech či nedokončenie štúdia,,.

Graf č.3 Koláč strachov u študentov 5. ročníka FHS

Keď sa poriadne pozrieme na dva predchádzajúce koláče strachov, alebo do tabuľky môžeme vidieť, že sa prvé dve miesta jasne zhodujú, nachádzajú sa tam položky „vlastné zdravie a rodina a moji blízky,.. Inak tomu nie je ani u koláča strachov študentov 5. ročníka, avšak v tejto skupine študentov dostali tieto dve položky dokopy až bezmála 40% hlasov. Prekvapivo, položka „dieťa,, objavuje až medzi poslednými. Očakávali sme, že práve v tomto ročníku, keďže sa tu nachádzajú respondenti najstarší, že táto položka dostane najviac hlasov spomedzi daných ročníkov. U študentov 5. ročníka nám oproti dvom predchádzajúcim pribudli položky ako „strach z nebezpečných ľudí, zo psov z hadov,.. No a v neposlednej rade by sme mohli pozorovať jednu veľmi veľkú zmenu a to v položke „budúcnosť,, ktorá dostala u tretiakov asi len 4% hlasov a skončila na 11. mieste a u štvrtákov okolo 5% kde skončila na 8. mieste. Študenti 5. ročníka dali strachu z budúcnosti asi 7% hlasov a tým sa dostala už na 3. miesto.

Overenie hypotézy

Chceme skúmať zhodu, resp. nezhodu medzi strachmi u študentov jednotlivých ročníkov. Pri určovaní tesnosti vzťahu sa obvykle používa Spearmanov koeficient poradovej korelácie. Avšak to platí, ak sa snažíme zistiť tesnosť vzťahu len medzi takými poradiami, ktoré boli vytvorené na základe len dvoch kritérií. My však potrebujeme zistiť testosť vzťahu medzi tromi špecifickými skupinami. Preto sme si pre overenie tejto hypotézy zvolili metódu **Kendalovho koeficientu zhody**. Vzhľadom na fakt, že hlavným princípom metódy koláč strachu, je to, že respondenti nemali na výber možnosti, ale vypisovali svoje subjektívne pociťované strachy, došlo k situácii, že sa nám strachy u jednotlivých ročníkov nezhodovali. Preto, aby bolo možné vypočítať zhodu, resp. nezhodu, sme spojili strachy do deviatich skupín, podľa toho čoho sa konkrétne týkajú.

Stanovili sme si štatistické hypotézy:

H_0 Medzi rebríčkami strachov u študentov jednotlivých ročníkov neexistuje zhoda

H_A Medzi rebríčkami strachov u študentov jednotlivých ročníkov existuje zhoda

Tabuľka č.4 Tabuľka Kendalovho koeficientu zhody

	3. ročník	4. ročník	5. ročník	Súčet poradí X	X ²
ZDRAVIE	1	1	1	3	9
RODINA	2	2	2	6	36
BUDÚCNOŠŤ	3	3	3	9	81
ŠKOLA	4	5	5	14	196
ZVIERATÁ	5	7	4	16	256
ZAMESTNANIE	6	4	6	16	256
NEPRÍJEMNÉ PRIESTORY	7	6	8	21	441
INÉ	8	8	9	25	625
ĽUDIA	9	9	7	25	625
Σ				135	2525

Vzorec pre výpočet a výpočet Kendalovho koeficientu

$$W = \frac{\sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{n}}{\frac{1}{12} k^2 \times (n^3 - n)}$$

$$n = 9$$

$$k = 3$$

$$W = \frac{2525 - \frac{18225}{9}}{\frac{1}{4} \times 3 \times 720}$$

$$W = 0,926$$

Kendalov koeficient zhody môže mať hodnoty v intervale od 0 do +1. Čím vyššia je jeho hodnota, tým tesnejšia je zhoda medzi porovnávanými poradiami. K posúdeniu štatistickej významnosti Kendalovho koeficientu zhody môžeme použiť testové kritérium chí - kvadrát. (Chráška, 2007, s. 108)

$$\chi^2 = W \times k \times (n - 1)$$

$$\chi^2 = 0,926 \times 3 \times 8$$

$$\chi^2 = 22,222$$

$$f = 8$$

$$\chi_{0,01}^2(8) = 20,090$$

$$20,090 < 22,222$$

Na základe vypočítanej hodnoty Kendalovho koeficientu zhody, sme zistili, že medzi strachmi u študentov jednotlivých ročníkov je veľmi vysoká zhoda.

Na základe vypočítaného výsledku testového kritéria chí - kvadrát tak odmietame H_0 a prijímame H_A . Teda, že vypočítaná hodnota koeficientu skutočne vypovedá o zhode medzi rebríčkami strachov študentov rôznych ročníkov

5.2 Dotazník – stupnica – súvislosť strachov s hodnotami

Ako druhú hypotézu sme zvolili: „Medzi strachmi respondentov a ich rebríčkami hodnôt existuje súvislosť (závislosť)“

Na to aby sme mohli túto hypotézu overiť, sme museli vytvoriť nový rebríček strachov, ktorý mal spĺňať dve základné požiadavky. Rebríček strachov spoločný pre všetky tri ročníky dokopy a rebríček strachov, zostavený z takých strachov aby bola ku každému priradená príslušná hodnota, ktorá z daným strachom súvisí (vid'. Tabuľka č. 5) A v druhom rade sme museli vytvoriť rebríček hodnôt, opäť pre všetky tri ročníky dokopy, a tento rebríček musel obsahovať také hodnoty, ktoré úzko súvisia so strachmi uvedenými v rebríčku strachov.(vid'. Tabuľka č. 6)

Zrealizovali sme to tak, že v dotazníku jedna otázka obsahovala jedenásť strachov a respondenti im mali priradiť čísla od 1 do 11, štýlom ako by určovali poradie, takže č. 1 bol strach najväčší, a č. 11. Rovnaký postup sme zvolili aj u hodnôt. (vid'. dotazník v prílohe). Vyhodnocovanie bolo rovnaké ako u koláčov strachu, teda bodovým systémom (vid'. vyššie, A. KOLÁČE STRACHOV)

Pozn.1: Strachy a hodnoty, z ktorých respondenti určovali poradie boli do dotazníka vybrané tak, aby spolu úzko súviseli, aby sa medzi nimi dala vypočítať súvislosť.

Ponz.2: Dotazník študenti dostali, do rúk až potom čo vyplnili koláč strachu. A to preto, aby neboli ovplyvnení možnosťami, ktoré im boli ponúkané v dotazníku.

Tabuľka č. 5 Strachy spolu s ich percentuálnym zastúpením

	Názov strachu	Percentá
1.	Strach o vlastné zdravie	13,16%
2.	Strach z nedostatku financií	9,63%
3.	Strach z nenaplnenia ideálu krásy	2,93%
4.	Strach z nemožnosti nájsť zamestnanie	10,20%
5.	Strach z nedokončenia školy	9,83%
6.	Strach z neplodnosti	4,50%
7.	Strach zo sklamaní v láske	8,08%
8.	Strach zo smrti	9,82%
9.	Strach zo smrti blízkeho	14,44%
10.	Strach z celkovej nespokojnosti	9,91%
11.	Strach z neschopnosti postaviť sa na vlastné nohy	7,51%
	SUMA	100,00%

Z Tabuľky č.5 môžeme vyčítať, že strachy z najväčším percentuálnym zastúpením sú „strach o vlastné zdravie, strach z nemožnosti nájsť zamestnanie a strach zo smrti blízkeho,,. A na druhej strane najmenej hlasov dostali strachy ako „strach z neplodnosti, strach z nenaplnenia ideálu krásy,,.

Tabuľka č. 6 Hodnoty spolu s ich percentuálnym zastúpením

	Názov hodnoty	Percentá
1.	Vlastné zdravie	12,48%
2.	Financie - ekonomická stabilita	8,18%
3.	Krása	1,98%
4.	Zamestnanie	8,95%
5.	Dokončenie školy	9,09%
6.	Založenie rodiny	7,90%
7.	Láska	11,06%
8.	Vlastný život	9,82%
9.	Zdravie blízkych	14,14%
10.	Šťastie	9,92%
11.	Nezávislosť	6,48%
	SUMA	100,00%

Ako vidíme v Tabuľke č. 6 pre študentov 3.-5. ročníka na FHS sú najdôležitejšími hodnotami „vlastné zdravie, láska a zdravie blízkych,,. Prítomnosť „lásky,, ako ľudskej hodnoty medzi prvými tromi ma celkom prekvapila, pretože keď sa pozrieme späť do Tabuľky č. 3, všimneme si, že strach zo života bez lásky sa umiestňuje až na posledných priečkach, tento veľký rozdiel (príliš veľkú nezávislosť, ktorá z toho vyplýva) však pripisujeme tomu, že keď študenti nedostali možnosti(pri koláči strachov), si hneď v takom krátkom čase neuvedomili svoje strachy. Výrazne zaostávajúcou hodnotou v tomto rebríčku je „krása,, ktorá je na poslednom mieste, a rozdiel medzi „krásou,, a „nezávislosťou (hodnota na predposlednom mieste) je až cca 4,5%.

Overenie hypotézy

Chceme skúmať súvislosť (závislosť) medzi strachmi a hodnotami u študentov FHS UTB. Pre výpočet závislosti, sme sa rozhodli použiť **Spearmanov koeficient**.

Stanovili sme si štatistické hypotézy:

H_0 Vypočítaná hodnota koeficientu korelácie nevyvedá o závislosti medzi obomi premennými.

H_A Vypočítaná hodnota koeficientu korelácie vyvedá o závislosti medzi obomi premennými.

Tabuľka č. 7 Tabuľka Spearmanovho koeficientu korelácie

Strach	Hodnota	X Poradie podľa strachu	Y Poradie podľa hodnoty	d	
				X - Y	(X-Y) ²
vlastné zdravie	vlastné zdravie	2	2	0	0
nedostatok financií	financie - ek. stabilita	7	6	1	1
nenaplnenie id. krásy	krása	11	11	0	0
nemožnosť nájsť zamest.	zamestnanie	3	8	-5	25
nedokončenie školy	dokončenie školy	5	7	-2	4
strach z neplodnosti	založenie rodiny	10	10	0	0
sklamanie v láske	láska	8	3	5	25
smrť	vlastný život	6	5	1	1
úmrtie blízkeho	zdravie blízkych	1	1	0	0
celková nespokojnosť	šťastie	4	4	0	0
Nesch. post. na vl nohy	nezávislosť	9	9	0	0
n = 11				Σ	56

Vzorec pre výpočet a výpočet Spearmanovho koeficientu

$$r_s = 1 - \frac{6 \times \sum d^2}{n \times (n^2 - 1)}$$

$$n = 11$$

$$\sum d^2 = 56$$

$$r_s = 1 - \frac{6 \times 56}{11 \times (121 - 1)}$$

$$r_s = 0,745455$$

Tabuľka č.8 Interpretácia Spearmanovho koeficientu poradovej korelácie

Koeficient korelácie	Interpretácia
$r=1$	úplná závislosť (funkčná)
$1,00>r\geq 0,90$	veľmi vysoká závislosť
$0,90>r\geq 0,70$	vysoká závislosť
$0,70>r\geq 0,40$	stredná (značná) závislosť
$0,40>r\geq 0,20$	nízka závislosť
$0,20>r\geq 0,00$	veľmi slabá závislosť
$r=0$	úplná nezávislosť

Dôležitú informáciu pre hodnotenie vypočítaného koeficientu korelácie získame na základe testovania jeho štatistickej významnosti. Musíme teda rozhodnúť, či je hodnota korelačného koeficientu na toľko významná, že môžeme hovoriť o štatisticky významnom vzťahu. K overovaniu štatistickej významnosti korelačného koeficientu sa najčastejšie používa testové kritérium t . (Chráška, 2007)

Vzorec pre výpočet a výpočet testového kritéria t

$$t = \frac{r_s}{\sqrt{1 - r_s^2}} \times \sqrt{n - 2}$$

$$t = \frac{0,745455}{\sqrt{1 - 0,555703}} \times 3$$

$$t = 3,3551$$

$$f = n - 2$$

$$f = 9$$

$$t_{0,01} (9) = 3,250$$

$$3,3551 > 3,250$$

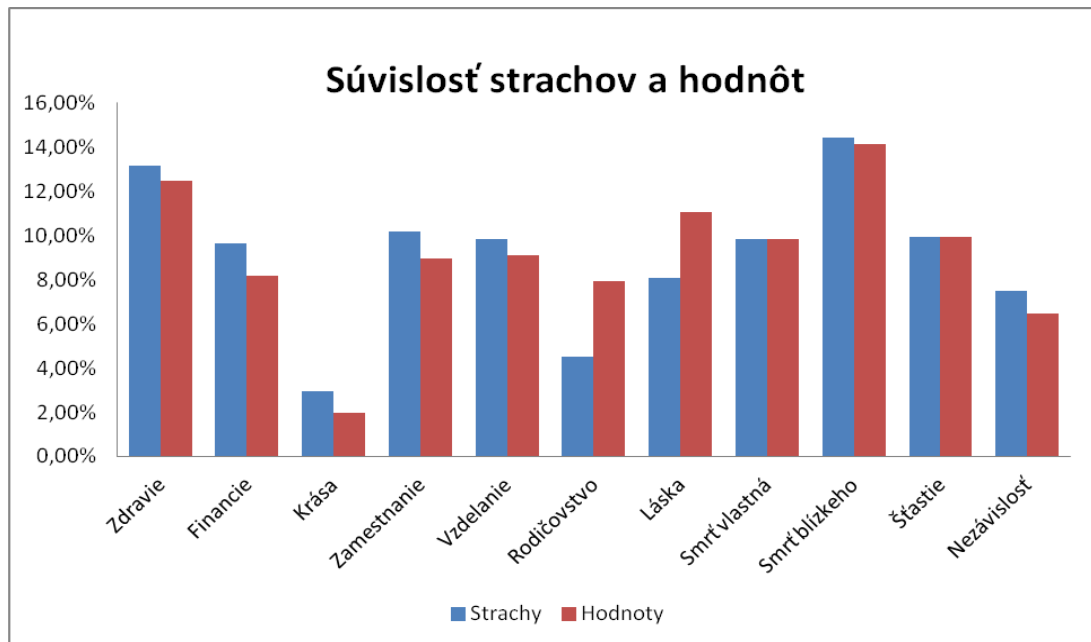
Na základe vypočítanej hodnoty , ktorú sme zaradili v Tabuľke č.8 do intervalu $0,90>r\geq 0,70$ sme zistili , že medzi strachmi študentov a ich hodnotami existuje vysoká závislosť.

Na základe vypočítaného výsledku testového kritéria t tak odmietame H_0 a prijímame H_A . Teda, že vypočítaná hodnota koeficientu skutočne vypovedá o vzťahu medzi obomi

premennými.

Už, z grafu sme mohli vyčítať, že medzi rebríčkami strachov a hodnôt súvislosť naozaj je, avšak výpočet náš predpoklad aj potvrdil

Graf č.4 Súvislosť strachov a hodnôt

5.3 Dotazník – škála

V tejto časti dotazníka, sme respondentom predložili päť výrokov, a ku každému sa mali vyjadriť spôsobom zaznačenia čísla na škále od 1 do 5, pri čom 1 znamenala že úplne nesúhlasia a 5, že úplne súhlasia.

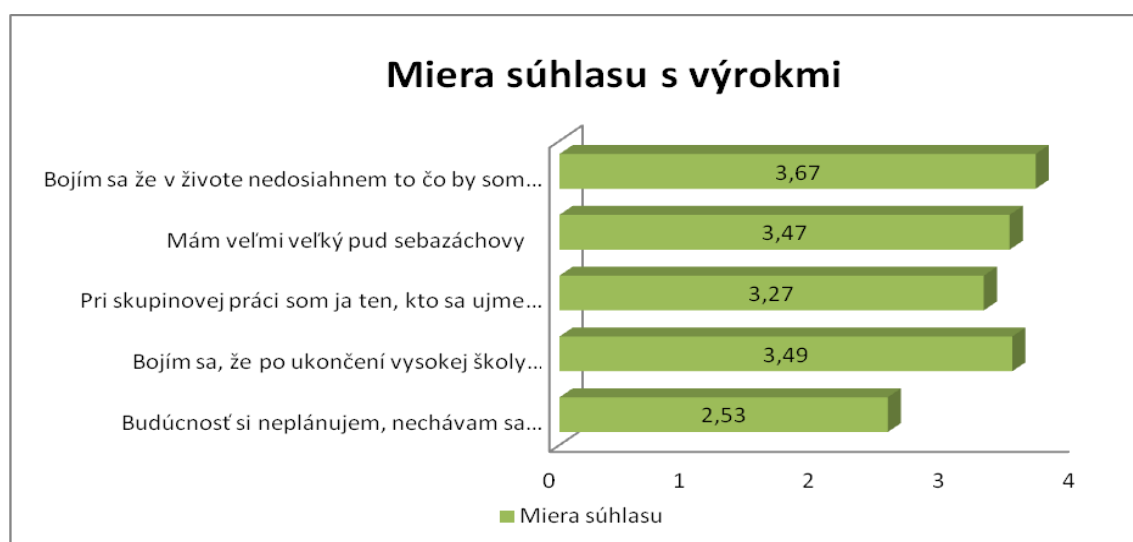
Tabuľka č. 9 Výroky o strachu

Výrok	Miera súhla-
Budúcnosť si neplánujem, nechávam sa prekvapiť	2,53
Bojím sa, že po ukončení vysokej školy nenájdem zamestnanie	3,49
Pri skupinovej práci som ja ten, kto sa ujme vedenia a organizácie práce	3,27
Mám veľmi veľký pud sebazáchovy	3,47
Bojím sa že v živote nedosiahnem to čo by som chcel	3,67

Tabuľka č. 10 Škála súhlasu

ŠKÁLA	
úplne nesúhlasím	0-0,9
skôr nesúhlasím	1-1,9
neviem	2-2,9
skôr súhlasím	3-3,9
úplne súhlasím	4-5

Graf č.5 Grafické znázornenie súhlasu s danými výrokmi

Z Tabuľky č.9 a č.10 a z Grafu č.5 môžeme vyčítať, že respondenti skôr súhlasia s výrokom, že sa boja že nedosiahnu toho čoho by chceli dosiahnuť. A tiež si môžeme všimnúť, že s týmto výrokom súhlasia najviac spomedzi všetkých piatich výrokov.

Ďalej môžeme vidieť, že rovnako ako u prvého výroku študenti skôr súhlasili aj s výrokom, že majú veľmi veľký pud sebazáchovy. Keby sme tento výrok, chceli považovať za kontrolnú položku v dotazníku, zistili by sme, že výpovede zo stupnicovej časti dotazníka a škálovej časti dotazníka sú takmer totožné. Drvivá väčšina respondentov totiž radila v stupnicovej časti strach o vlastné zdravie na predné priečky, a to že skôr súhlasia s výrokom, že majú veľký pud sebazáchovy, nám naznačuje, že výsledky výskumu sú spoľahlivé.

Respondenti opäť skôr súhlasili aj s ďalším výrokom, že sa pri skupinovej práci radšej ujmú vedenia a organizácie samy. Súhlas s týmto výrokom, by nám mohol napovedať, že väčšina našich respondentov sa nebojí na seba prevziať väčšiu zodpovednosť.

Zistili sme, že väčšina respondentov tiež skôr súhlasí s tým, že sa boja, že v budúcnosti nenájdu dobré, alebo dokonca žiadne zamestnanie. Vzhľadom na dnešnú nezamestnanosť, predovšetkým čerstvých absolventov, nás tento fakt ani veľmi neprekvapuje.

V neposlednej rade, sme vyskúmali, že asi v pomere 50/50 študenti súhlasia s výrokom, že si budúcnosť neplánujú a nechajú sa radšej prekvapiť. Tento výsledok nás príliš neprekvapuje, lebo keď sa vrátíme ku koláčov strachov (viď. Graf č. 1,2,3) tak vidíme, že u tretiakov sa strach z budúcnosti objavuje skorej na posledných priečkach, u štvrtákov sa objavuje približne v prostriedku a u piatakov na predných miestach. Keď by sme to spriemerovali, vyšlo by nám v podstate to isté ako u výroku. Takže opäť môžeme povedať, že môžeme výsledky výskumu považovať za spoľahlivé.

5.4 Zhrnutie výsledkov výskumu

Jedným z hlavných cieľov kvantitatívneho výskumu bolo zistiť mieru zhody rebríčkov strachov u študentov humanitných odborov v závislosti na ročníku ich štúdia. Rebríčky strachov sme zámerne zostavili metódou tzv. koláča strachu, kedy respondenti nemajú na výber z predpísaných možností, ale museli nad tematikou hlbšie zamyslieť a vynaložiť väčšie úsilie na zodpovedanie otázky. Respondenti zakreslili svoje strachy do koláča vrátane percentuálnej hodnoty, čo prispelo k efektívnejšiemu a presnejšiemu spracovaniu dát z pozície výskumníka. Za pomoci vyššie spomínanej metódy sme zostavili rebríčky strachov pre jednotlivé ročníky. Napriek predpokladu, že zhoda medzi rebríčkami strachov jednotlivých ročníkov nevznikne, sme vďaka Kendalovmu koeficientu zhody zistili, že je tu veľmi vysoká zhoda.

Druhoradým cieľom bolo zistiť, či existuje súvislosť (závislosť) medzi rebríčkami strachu a hodnôt u študentov humanitných odborov v globálnom meradle. Spermanov koeficient korelácie nám ukázal, že je tu súvislosť vysoká, teda sme potvrdili stanovenú hypotézu. Popisným výskumným problémom sme sa zaoberali v záverečnej časti výskumu formou škálových otázok. Táto časť výskumu nám poskytla odpovede na ďalšie doplňujúce otázky súvisiace s tematikou strachu. Konkrétne zhrnutie výsledkov tejto časti je uvedené v podkapitole vyššie.

ZÁVER

Hlavným východiskom tejto bakalárskej práce je snaha o rozšírenie kompetencií sociálneho pedagóga - ako študenta humanitného odboru - o oblasť emočného prežívania a s tým súvisiacim strachom. Hoci sa strach môže zdať ako výlučne negatívna, pasívna emócia, ak sa s ním vhodne pracuje, môže byť hnacím motorom k hľadaniu nových ciest pri riešení problémov, s ktorými sa pracovník v pomáhajúcich profesiách stretáva.

Je potrebné neustále zvyšovať kvalifikáciu sociálnych pedagógov o rozličné oblasti vychádzajúce z ľudskej podstaty. Avšak nezabúdajme na limity v ľudských schopnostiach získavať nové vedomosti a taktiež musíme zohľadniť množstvo už tak širokého spektra informácií, ktoré musia sociálni pedagógovia vstrebať. Toto stanovisko by sme mohli považovať za úskalie vyššie uvedeného návrhu o rozšírenie kompetencií sociálneho pedagóga do oblasti emočného prežívania.

Vďaka kvantitatívnemu výskumu sme vytlačili potrebné dáta, ktorá nám dopomohli k objasneniu danej problematiky. Dosiahli sme ciele, ktoré sme si stanovili v úvode praktickej časti predkladanej práce. A to preskúmanie strachov u študentov 3., 4. a 5. ročníka na FHS, následné zoradenie strachov do rebríčkov a ich vzájomné porovnanie. Zároveň sme porozumeli vzťahom medzi strachmi a hodnotami. Za prekvapivú považujeme skutočnosť, aká veľká bola zhoda medzi rebríčkami strachov u jednotlivých ročníkov.

Práca na výskumnej časti bakalárskej práce bola zaujímavou príležitosťou k prehĺbeniu vedomostí o problematike strachu vo vysokoškolskom prostredí v záverečných ročníkoch humanitných odborov, ktoré majú ne jeden spoločný menovateľ. Najmä strach z budúcnosti, z neznáma, z života na vlastných nohách. Nachádzajú sa na pomyselnom prahu dospelosti, kedy sa rozhodujú, či pokračovať v štúdiu alebo sa zapoja do pracovného procesu.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [1] BLAGONADEŽINOVÁ L.V, 1961 cit. podľa CZAKO, Matej, Marta SEEMANNOVÁ a Mária BRATSKÁ, 1982. *Kapitoly zo všeobecnej psychológie: Emócie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 67-285-82.
- [2] CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2004. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-7220-195-6.
- [3] CZAKO, Matej, Marta SEEMANNOVÁ a Mária BRATSKÁ, 1982. *Kapitoly zo všeobecnej psychológie: Emócie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- [4] GRÁC, Ján, 1979. *Pohľady do psychológie a hodnotovej orientácie mládeže*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 67-015-79.
- [5] HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, 2006. *Sociální psychologie*. Praha Portál. ISBN 80-7367-092-5.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] IZARD, Carrol, 1993 cit. podľa STUHLÍKOVÁ, Iva, 2002. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-553-9.
- [8] JEFFERS, Susan, 2010. *Uvědom si svůj strach a překonej ho: Jak proměnit strach, nerozhodnost a zlost v sílu, akci a lásku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3585-6.
- [9] KOHOUTEK, Rudolf, Jaroslav ŠTĚPANÍK a Irena OCETKOVÁ, 1998. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-064-2.
- [10] KUČEROVÁ, Stanislava, 1990. *Úvod do pedagogiky antropologie a axiologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-0141-0.
- [11] MACHAČ, Miloš, Helena MACHAČOVÁ a Jiří HOSKOVEC, 1985. *Emoce a výkonnost*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- [12] MAŇÁK, Josef a Vlastimil, ŠVEC, 2004. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-078-6.
- [13] OSECKÁ, Lída, 1991. *Typologie hierarchií hodnot. Československá psychologie*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, roč. 35. ISSN 0009-062x.
- [14] PLUTCHIK, Robert, 1984 cit. podľa STUHLÍKOVÁ, Iva, 2002. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-553-9.
- [15] RIEMANN, Fritz, 2010. *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů*. Vyd.3. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-700-8.

- [16] SCHERER, Klaus, 1984 cit. podľa HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, 2006. Sociální psychologie. Praha Portál. ISBN 80-7367-092-5.
- [17] STUHLÍKOVÁ, Iva, 2002. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-553-9.
- [18] WILLIAMS, Thomas, 2004. *Stavať na pevnom základe*. Bratislava: Lúč. ISBN 80-7114-465-7.

Internetové zdroje

- [19] FRANKL, Victor E., 1996 cit. podľa KLČOVANSKÁ, Eva, 2005. *Axiologická podstata noetického procesu*. In: [online]. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://pdf.truni.sk/e-skripta/evsuv/sekcia2/Klčovanska.pdf>

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok č.1 Jaspersovo delenie emócií	13
Graf č. 1 Koláč strachov u študentov 3. ročníka FHS	35
Graf č. 2 Koláč strachov u študentov 4. ročníka FHS	36
Graf č. 3 Koláč strachov u študentov 5. ročníka FHS.....	37
Graf č. 4 Súvislosť strachov a hodnôt	44
Graf č. 5 Graf znázornenia súhlasu s danými výroky	45

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka č. 1 Počet respondentov	33
Tabuľka č. 2 Pomer mužov a žien v jednotlivých ročníkoch	33
Tabuľka č. 3 Rebríček strachov u študentov rôznych ročníkov.....	34
Tabuľka č. 4 Tabuľka Kendalovho koeficientu zhody	38
Tabuľka č. 5 Strachy spolu s ich percentuálnym zastúpením	40
Tabuľka č. 6 Hodnoty spolu s ich percentuálnym zastúpením	41
Tabuľka č. 7 Tabuľka Spearmanovho koeficientu poradovej korelácie	42
Tabuľka č. 8 Interpretácia Spearmanovho koeficientu poradovej korelácie	43
Tabuľka č. 9 Výroky o strachu	45
Tabuľka č. 10 Škála súhlasu.....	45

ZOZNAM PRÍLOH

P1 Dotazník - výskum strachu

PRÍLOHA P1: DOTAZNÍK - VÝSKUM STRACHU

Dobrý deň,

volám sa Zuzana Zajíčková, som študentka tretieho ročníku na Univerzite Tomáše Bati v Zlíne a študujem obor sociálna pedagogika. V mojej bakalárskej práci sa zaoberám štúdiom strachu, či už samotného alebo v súvislosti s ľudskými hodnotami.

Odpovede od všetkých respondentov sú pre mňa veľmi dôležité, aby som mohla urobiť naozaj kvalitný výskum. Celý tento výskum je ANONYMNÝ.

Všetkým respondentom ďakujem za ich čas,

Zuzana Zajíčková

Číslo respondenta: 1

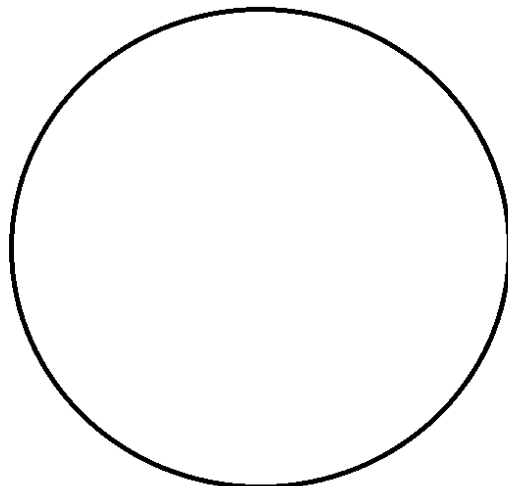
1. Ste:

- a) muž
- b) žena

2. Ročník

- a) 3.
- b) 4.
- c) 5.

3. Pokúste sa do koláču zakresliť svoje strachy a priradiť k nim percentá (%).

4. Určíte poradie strachov.

Pr.:

To čoho sa bojíte najmenej bude mať najvyššie číslo (teda číslo 15)

To čoho sa bojíte najviac bude mať najnižšie číslo (teda číslo 1)

- a) strach o vlastné zdravie
- b) strach z nedostatku financií
- c) strach z nenaplnenia ideálu krásy
- d) strach z nemožnosti nájsť si zamestnanie
- e) strach z nedokončenia školy
- f) strach z neplodnosti
- g) strach zo sklamania v láske
- h) strach zo smrti
- i) strach zo smrti blízkeho
- j) strach z celkovej nespokojnosti
- k) strach z neschopnosti postaviť sa na vlastné nohy

5. Pokúste sa zostaviť svoj hodnotový rebríček.

Pr.:

Hodnota pre Vás najdôležitejšia bude na 1. mieste

Hodnota pre Vás najmenej dôležitá na 15. mieste

- a) vlastné zdravie
- b) financie - ekonomická stabilita
- c) krása
- d) zamestnanie
- e) dokončenie školy
- f) založenie rodiny
- g) láska
- h) vlastný život
- i) zdravie blízkych
- j) šťastie
- k) nezávislosť

V nasledujúcich otázkach zakrúžkujte odpoveď, s ktorou najviac súhlasíte, pri čom

1 - úplne nesúhlasím

2 - skôr nesúhlasím

3 - neutrálny názor

4 - skôr súhlasím

5 - úplne súhlasím

6. Budúcnosť si neplánujem, nechávam sa prekvapiť	1	2	3	4	5
7. Bojím sa, že po ukončení vysokej školy nenájdem zamestnanie	1	2	3	4	5
8. Pri skupinovej práci som ja ten, kto sa ujme vedenia a organizácie práce	1	2	3	4	5
9. Mám veľmi veľký pud sebazáchovy	1	2	3	4	5
10. Bojím sa že v živote nedosiahnem to čo by som chcel	1	2	3	4	5